

02/ Živá místa

12/2019

BULLETIN KREATIVNÍHO ČESKA

Kdykoli náš obsah najdete v online prostředí na webu kreativnicesko.cz, který spravuje Institut umění – Divadelní ústav (IDU). Dnes však držíte v ruce náš druhý bulletin, v němž vám tematicky přibližujeme aspekty kulturní politiky, význam umění a kreativity i jejich provozní potřeby a trendy. Vybrané texty a rozhovory byly zpracovány a aktualizovány v roce 2019.

Děkujeme všem za poskytnuté rozhovory, pohled do jejich zákulisí a podporu obsahu Kreativního Česka.

Vydává IDU jako svou 757. publikaci.

ISBN 978-80-7008-426-7

Koncept a editace:
Lucie Ševčíková

Texty:
Kateřina Přidalová (KP); Lucie Ševčíková (LŠ)

Korektury:
Magdaléna Dudešková

Grafická úprava:
Lenka Linhartová

Foto:
Titulní strana: Hana Němečková / Festival Faktor K., dvůr bývalé káznice, 2019
Strana 02: Florian Klauer / Unsplash Photos

Tisk:
knihovnicka.cz

Kontakt:
idu.cz
kreativnicesko.cz

©IDU, 2019

ÚVODNÍ SLOVO

Darujte prostor

Chybí vám ve vašem městě nová galerie, hudební klub, spolkový dům či moderní kanceláře s ateliéry? Trendem není stavět nové budovy, ale zachraňovat staré. Kde je prostor, může být i obsah. A volného prostoru není v českých městech málo. S přesvědčením, že finance nejsou jediný možný nástroj podpory lokální tvorby a podnikání, jsme se v roce 2019 vydali do několika krajských i menších měst a z našich setkání připravili výběr rozhovorů a článků pro druhý bulletin Kreativního Česka. Je o tom, kde a jak se daří využívat, proměňovat a zachraňovat staré budovy. Jak jinak než kulturou a kreativitou.

Jistě si sami vybavíte prostor ve svém okolí, který z neznámého důvodu zeje prázdnotou – je zamčený, chátrá a čeká. Pokud ale takové místo najde svého patrona, může ožít. Jsme svědky pozitivní skutečnosti, že taková místa, a tedy i patroni, jsou ve všech koutech republiky. Jak je poznáte? V začátcích se projevují tak, že díry ve zdech i v rozpočtu nazývají výzvou. Svě aktivity cítí jako poslání, a tak zastanou leckterý úkol. Žene je silný vztah k místu, kde žijí a pracují. I proto je příliš nenajdete doma, roli motivovaného dobrovolníka hrají sedm dní v týdnu. Leadership, lobbying, fundraising? Vše se učí primárně od nuly a praxí. Jen tak se nevzdávají – většinou jsou připraveni na plán B a další, které je třeba pro daný záměr podstoupit. Jejich kreativní já si nebere dovolenou.

I vaše radnice či místní soukromníci mohou pomáhat těmto patronům. Poskytnout prostor je v mnoha případech ta největší pomoc kulturním aktérům či kreativním firmám a cesta ke spolupráci, kdy výhody sklízí obě strany. Že může jít třeba jen o krátkodobé využití, potvrzuje v našem rozhovoru Tomáš Zetek z týmu ostravské kanceláře Refill pro dočasné využívání opuštěných městských prostor. Jiří Suchánek z Plzně a Aleš Loziak z Ústí nad Labem naopak přibližují zkušenost, že i krizový plán může být základem silného dlouhodobého projektu, který se neodmyslitelně vetne do mapy města, tak jak se to stalo u DEPA2015 a sálu Hraničář. O tom, jak vás silný vztah k městu a zaujetí pro jednu prázdnou vilu můžou dostat až do zastupitelstva, ví své Barbora Koritenská, za kterou jsme se vydali do Prachatic. Oživování kulturou a záchrana chátrajících památek je téma malých i velkých měst. V Praze sledujeme práci Nisana Jazairiho a jeho spolupracovníků, kteří získali do správy část budovy Invalidovny a po dlouhých letech ji otevřeli veřejnosti. V Brně zase přitahuje pozornost osud areálu staré káznice, památky rovněž z 18. století. Tereza Chrástová a Zdeňka Kujová, které stály na začátku cesty za Kreativním centrem Brno, věří v potenciál a revitalizaci tohoto objektu posledních deset let. Nejsou samy, díky aktivitám nových patronů se dočtete, proč a čím dnes káznice žije.

Naše rozhovory zpravidla po čase opakujeme – všechny příběhy živých míst nemají z principu jasný konec. Užijte si čtení našeho druhého bulletinu a nezapomeňte, že více příkladů najdete v online verzi na www.kreativnicesko.cz. A pokud má i vaše město své patrony a stará, ale živá místa, dejte nám o nich vědět. Rok 2020 bude opět plný putování za inspirací.

Lucie Ševčíková je součástí sekce Institutu umění v IDU od roku 2011. Podílela se na koordinaci a výstupech výzkumného projektu Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR. Spolupracovala se Společností pro kreativitu ve vzdělávání v roli konzultanta kreativity na základní škole v Brně, kde nyní žije. V IDU spravuje projekt Kreativní Česko, je šéfredaktorkou webu a organizuje setkání pro aktéry kulturní a kreativní sféry a úředníky.

„Dejte prostor lidem s chutí místo měnit, nezávislým organizacím, transformace pak nastane přirozeně. Pokud památku zavřeme novému obsahu, vztah k ní zmizí.“

Sjoerd Bootsma / umělecký ředitel Leeuwarden-Fryslân 2028

„Vědělo se, že areál depa dosluhuje. My jsme ho chtěli použít pro několik výstav. Město nastartovalo všechny svoje možnosti, aby se v krátkém čase podařilo prostor určený pro dopravu přebudovat na místo, kam by mohli chodit lidé za kulturou. Původně mělo DEPO sloužit na omezenou dobu. Jenže projekt začal fungovat, a tak po různých peripetiích nakonec došlo k rozhodnutí, že bude DEPO2015 pokračovat.“

Jiří Suchánek / ředitel organizace Plzeň 2015

„Byli jsme čtyři kluci. Narazili jsme na opuštěné kino a řekli jsme si, že je škoda, že je zavřené. Kontaktovali jsme majitele a pronajali jsme si dům k uspořádání několika akcí. Později už nešlo jen o volnočasovou aktivitu. Bylo třeba se profesionalizovat.“

Aleš Loziak / ředitel Veřejného sálu Hraničář

„Soukromí majitelé opuštěných objektů jsou nedůvěřiví a těžko je přesvědčujeme, aby svůj majetek k dočasnému využití poskytli. Mají jiné mentální nastavení a vidí to jako „bud', anebo“. Bud' přijde někdo s obrovskou investicí do objektu, nebo bude dál prázdný. My se je snažíme přesvědčit, že existuje střední cesta a dům se dá pomalu opravovat. Jsou tu lidé, kteří sice nemají na to platit komerční nájem, ale mají čas a chuť pustit se do svépomocné rekonstrukce a dokážou zachránit i budovu, která by jinak za pár let spadla.“

Tomáš Zetek / koordinátor projektu Refill

„Program jsme táhli dva roky. Město občas hledalo příležitost, jak nás nachytat. Nic jsme ale nenechali náhodě. Snažili jsme se navázat dialog, chtěli jsme se o vilu starat dál, ale přesto jsme jim z nějakého důvodu vadili. Báli se nás.“

Barbora Koritenská / zastupitelka města Prachatice a členka spolku Živá vila

DEPO2015

a kultura v Plzni

Plzeň byla v roce 2015 Evropským hlavním městem kultury. Jak se jí dnes daří rozvíjet nastavenou kulturní strategii a jakou roli zde sehrává kreativní zóna DEPO2015? Povídali jsme si s Jiřím Suchánkem, ředitelem organizace Plzeň 2015, která je klíčovým partnerem pro vedení města a zároveň provozovatelem DEPA.

01
Jiří Suchánek je v čele Plzně 2015 už sedmým rokem. Na fotce zahajuje česko-bavorský festival Treffpunkt. Foto: DEPO2015

„DEPO2015 je iniciativní ve spolupráci s regionálními organizacemi v Plzeňském kraji. Navíc podporuje mladé umělce, hostí umělecké rezidence a je dnes již nedílnou součástí života v Plzni. Velmi silný potenciál má DEPO v oblasti rozvoje kreativity a inovací. Lidé si oblíbili různé kurzy či využívají sdílenou dílnu Makerspace. Také coworkingové prostory se ujaly, sídlí zde řada začínajících firem. DEPO2015 svou náplní připomíná rok Evropského hlavního města kultury (EHMK) 2015 a nese jeho odkaz. A to i v přeshraniční spolupráci,“ hodnotí činnost DEPA Jana Komišová, vedoucí Odboru prezentace a marketingu města Plzně.

DEPO2015 vzniklo jako kulturní fabrika v rámci přípravy na soutěž o titul Evropské hlavní město kultury 2015, ve které Plzeň porazila Ostravu. Ve své době to byl v Česku poměrně ojedinělý projekt. Přibližte mi, jak DEPO vzniklo.

Nápad vznikl už v roce 2009, když Plzeň podávala přihlášku do soutěže. V září 2010 Plzeň soutěž vyhrála. V přihlášce byl popsán projekt 4x4 kulturní fabrika Světovar, který měl být dostavěný do konce roku 2014. Bohužel se projekt zpozdil, nestihla se vyčerpat dotace, a navíc se ve zdech budovy Světovaru našla karcinogenní látka, a proto se objekt nepodařilo dostavět. Aby nebyla ostuda, začali jsme v dubnu roku 2014 hledat náhradní řešení. S kolegou Jiřím Sulženkem jsme přišli s nápadem využít k tomu depo, bývalou vozovnu městských dopravních podniků. Vědělo se, že areál dosluhuje. My jsme chtěli prostor použít pro několik výstav v rámci projektu Továrny na představivost. Město nastartovalo všechny svoje možnosti, aby se v krátkém čase za cca sedm milionů korun podařilo prostor určený pro dopravu přebudovat na místo, kam by mohli chodit lidé za kulturou. Původně mělo DEPO sloužit

na omezenou dobu, do konce roku 2015. Jenže projekt začal fungovat, a tak po různých peripetiích nakonec došlo k rozhodnutí, že v rámci Strategie udržitelnosti projektu Plzeň 2015 bude DEPO2015 pokračovat. Společnost Plzeň 2015, která realizovala projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 (EHMK 2015), získala rozhodnutím zastupitelstva prodloužení činnosti na dobu neurčitou a v zásadě podáním ruky jsme si slíbili, že město bude dotovat provoz společnosti maximálně z 50 % a zbytek si musíme někde vydělat.

A za těchto podmínek funguje DEPO dodnes?

Ano, v letošním roce jsme na úrovni 42 % dotací z města, zbytek příjmů máme z vlastních tržeb nebo jiných externích zdrojů. Velkou část našich příjmů tvoří krátkodobé pronájmy a festivaly, dalším zdrojem jsou pronájmy za kanceláře a ateliéry. Významným

02

02
Kreativní zóna vznikla v industriálním areálu bývalého depa dopravních podniků.
Foto: DEPO2015

zdrojem jsou fondy přeshraniční spolupráce s Bavorskem (Evropská územní spolupráce). Máme tříletý výstavně-festivalový projekt Barokní region Čechy Bavorsko. Od prvního června nám běží nový projekt Kultur Kreativ, který navazuje na multižánrový festival české a bavorské kultury Treffpunkt. Jde o kontakt s městem Regensburg.

DEPO má několik funkcí – pořádání kulturních akcí, výstav nebo festivalů pro místní návštěvníky i na podporu turismu, klíčovou náplní je také rozvoj kreativních průmyslů.

V areálu najdeme coworkingový prostor, tržnici DEPO – obchody a bistro, dále provozujeme sdílenou dílnu Makerspace, která nabízí práci s kovem a dřevem. Pak máme 3D tiskovou a grafickou dílnu. Plzeň 2015 dále zajišťuje objekt DEPA po technické stránce a připravujeme infrastrukturu pro kulturní dění – zvůčíme, svítíme, poklízíme a tak dále. Produkuje me také vlastní kulturu, děláme koncerty, gastronomické akce, umělecké rezidence a výstavní program. Pořádáme zpravidla dvě interaktivní výstavy během školního roku, které jsou zaměřené

na děti a mládež. Na každou zatím přišlo přes 10 000 návštěvníků.

Prostory také dočasně pronajímáme externím pořadatelům. Komerční pronájmy jsou dnes velkou agendou čítající kolem 200 akcí za rok. Pak jsou tu dlouhodobé pronájmy. Komunitní zahradu provozuje spolek Pěstuj prostor. Pak je tu inovativní fitko Predator Gym. Dále pronajímáme ateliéry a kanceláře. Zde jsou v nájmu grafici, designéři, lidi, co se věnují videu, streamu, modelařině a další. Dohromady je tu v nájmu mimo coworking okolo dvaceti kreativních firem.

Nájem jim poskytujete za zvýhodněné ceny?

Ne, nájem jsou myslím vstřícné, ale komerční, protože byznys, který musíme otočit, není úplně malý. Ve starší, neopravené části jsou nájem kolem 120–150 korun za metr čtvereční. V právě připravované budově z kontejnerů to bude kolem 200 korun za metr čtvereční. Nyní vedeme debatu s městem, jak moc udělat kulturní politiku vstřícnou pro start-upy, což je samozřejmě náš cíl. Start-upy jsme také podpořili v našem inkubačním programu.

Jak funguje inkubátor a jaké máte výsledky?

Nyní to funguje docela ztěžka. Měli jsme tři úspěšné ročníky 2016 až 2018, kdy inkubací prošlo celkem patnáct firem. Byl to osmítýdenní cyklus s následným mentoringem. Některé z firem vyrostly. Jsou to většinou firmy do pěti zaměstnanců jako například šperkařská značka Zorya, uskupení věnující se videomappingu The Macula nebo kreativní studio Beneš a Michl.

Na jaké obory byla inkubace zaměřena? Zajímalo vás také propojení umění a technologií?

Ano, ale rybník v Plzni není tak veliký, takže tam byly i jiné firmy jako knižní nakladatelství, grafické studio a vše, co lze zařadit pod kreativní průmysly. V roce 2019 jsme inkubátor bohužel neotevřeli, protože jsme na jeho provoz nesehnali prostředky. První dva roky jsme ho provozovali na komerční bázi, což vycházelo na cca 60 000 korun na jednu firmu. Část byla hrazena z naší dotace a zhruba 1000 eur si platila firma sama. S tím, jak počet inkubátorů v Česku roste, se snižuje ochota zájemců za to platit, a proto jsme neotevřeli. O to víc se ale věnuje-

me práci se studenty z plzeňské Západočeské univerzity (ZČU).

Jak spolupracujete?

Má to dvě roviny. Zapojujeme studenty do našich projektů. Naším největším partnerem je Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara (FDU). V letošním roce jsme s ateliérem multimédií a ilustrace realizovali dvě instalace na festival světla BLIK BLIK. V DEPU máme osm velkých murálů, maleb, které vznikly ve spolupráci s ateliérem ilustrace. Na Plzeň Design Weeku se bude představovat ateliér módního návrhářství. DEPO také funguje jako dislokované pracoviště FDU a zviditelňuje práce studentů směrem k veřejnosti. Druhou rovinou spolupráce je využití sdílených dílen. S FDU máme smlouvu, že hlavně v období klauzur zde studenti mohou zdarma trávit čas a využívat naše vybavení. Dostávají svého mentora, který jim pomáhá s praktickou výrobou. Naučí se zde technicky provést například design nábytku. Využívají též 3D tisky k prototypování. Za semestr nás navštíví 15–20 studentů, kteří si zde vyrobí svoje klauzurní práce.

Když sem přijdu, můžu si v dílně jako cizí návštěvník zkusit něco vyrobit?

Když uvidíte pootevřené dveře, což není každý den, tak se přijďte domluvit. Pro veřejnost je otevřeno ve středu a od pátku do neděle.

Anebo můžete zavolat a domluvit si termín na určitý projekt. Po třech letech provozu se nám konečně dobře rozjely kurzy práce se dřevem a kovem. Už teď máme do konce prosince kurzy téměř vyprodané. Asi polovina absolventů se pak stává našimi členy a chodí pravidelně. Máme zaplacených asi devadesát členství na rok.

Viděla jsem v kavárně skupinku dětí. Co tu dělaly?

Myslím, že tu jsou na příměstském táboře, který provozujeme. Děti chodí do dílny, osahávají si práci se dřevem a kovem. Naučí se držet kladivo, vykovat hřebík a další věci. Po třech letech fungování už se k nám rodiče vrací s dalšími potomky a o tábor je pravidelně zájem.

03

04

Jiří Suchánek je kulturní profesionál se zkušenostmi v mezinárodních projektech zaměřených na marketing, cestovní ruch, umění a kulturu. Působil jako generální ředitel projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015. Nyní je členem poroty, která monitoruje a vybírá kandidáty pro Evropské hlavní město kultury. Působil na Ministerstvu zahraničních věcí jako zástupce manažera českého pavilonu pro Expo 2010 v Šanghaji. V letech 2011 až 2013 pracoval jako ředitel Nadace OKD, která se věnuje zejména rozvoji oblastí postižených těžbou uhlí. V roce 2017 vedl kulturní program pro český pavilon na Expu v Astaně (Kazachstán). V současné době vede kreativní zónu DEPO2015 v Plzni. Je také odpovědný za uměleckou část světelného festivalu PRISMA v Aveiru (Portugalsko).

Kvůli neutěšenému technickému stavu areálu DEPA je v plánu rekonstrukce. Kdy začne?

Do konce roku 2019 by měl být hotový projekt. V části věnované kultuře dojde pravděpodobně k postupné rekonstrukci. Půjde spíše o zahlázení největších děr a průšvihů. Také proto, že je to architektonicky nejvýznamnější část objektu z počátku třicátých let, bude rekonstrukce citlivější. Primární je opravit pravou část, která je věnována zázemí pro kreativní průmysly. Zde se budeme pokoušet o evropské dotace (OP PIK). Největším investorem bude město, jelikož areál je městský majetek. Vše je teď ve fázi vyjednávání a hlavně upřesňování čísel. Oprava budov je totiž jenom část příběhu, jsme na poměrně rozsáhlém brownfieldu, kde je třeba vyřešit ekologické zátěže, páteřní síť a tak dále. Až v polovině příštího roku budeme mít dokumentaci pro stavební povolení. Vedení města ale revitalizaci areálu podporuje, je to součást programového prohlášení a celkově cítíme velkou podporu. První významné výsledky by měly být vidět v první polovině roku 2021. Hotovo tady ale nebude asi nikdy.

Areál se během rekonstrukce uzavře, nebo budete fungovat v nějakém omezeném režimu?

Součástí rekonstrukce je vybudování náhradní infrastruktury v čas-

ti, kde je nyní komunitní zahrada. Zde by měla během příštího roku vyrůst velká kontejnerová stavba. Zhruba 1200 metrů čtverečních plochy. Komunitní zahradu dáme na střechu stavby. Tato novostavba by zde měla zůstat i po rekonstrukci. Je to cesta, jak nadále podporovat kreativní průmysly. Zde budou k pronájmu zmíněné kanceláře a ateliéry, věřím, že i ve zvýhodněném režimu pro start-upy.

Plánujete po rekonstrukci nějaké programové změny?

Hlavní inovací bude technologické zlepšení interaktivních výstav. Druhým velkým pilířem budou filmy a filmová tvorba. Nyní v Plzni nefunguje plnohodnotné artové kino, všechno jsou to pop-up věci nebo upravené sály, kterým chybí atmosféra. Proto máme v plánu vybudovat dvousálové artové kino. Jinak nechystáme žádnou revoluci, spíše zlepšování fungujících věcí. Jedna věc, která mi ale poslední dobou hodně vrtá hlavou, je uspořádat Street Art Festival.

Shodou okolností jsem byla u toho, když se vytvářela nová vizuální identita Plzně. Zaujalo mě tehdy, jak byla soutěž a rok trvající titul zásadní pro budoucí kulturní vývoj města. Na to pak logicky navázala i potřeba nové vizuální identity města, která by zachytila novou etapu Plzně. Jak byste popsal atmosféru, která při

přípravách na EHMK panovala ve vedení města?

Ten projekt v zásadě trval šest let. Rok 2015 byl jen jeho vyústěním. Spousta úředníků na vyšších pozicích měla poprvé za svoji dlouhou kariéru důvod táhnout za jeden provaz. Zvlášť když šlo do tuhého. Jak sami říkají, nikdy předtím neprobíhala tak úzká koordinace různých odborů a agend (stavební úřad, odbor ekonomický, odbor prezentace a marketingu a odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu). Když to skončilo, částí lidí ta společná energie chyběla.

Jak byste zhodnotil podporu DEPA, potažmo vaší organizace Plzeň 2015 z pozice vedení města?

Financování DEPA magistrátem je zatím stabilní. Jakmile areál projde revitalizací, změní se režim objektu z výpůjčky na nájem a tím by se měly zvýšit naše vlastní tržby. Předpokládám, že příspěvek z města pak bude menší, respektive bude vyvážen nájemným, které nám bude vyměřeno.

Obecně je podpora města velmi férová. Město investovalo díky EHMK přes jednu a čtvrt miliardy do své kulturní infrastruktury (miliardu do budov – převážně Nového divadla – a čtvrt miliardy do měkkých projektů) a zvolilo pragmatický způsob. Lidé ve vedení magistrátu si uvědomili, že nemají ve městě partnera, díky němuž by

bylo možné zajistit do budoucna udržitelnost EHMK. A proto Plzeň 2015 funguje dál. My z více než 90% schválenou strategii naplňujeme. Nyní máme novou strategii na roky 2019–2029. Dovolím si tvrdit, že Plzeň 2015 i nyní funguje jako spolehlivý a kreativní partner pro město Plzeň, Plzeňský kraj i zahraniční partnery a instituce. Příkladem může být výstava 100PY: Sto let republiky očima pěti generací ke stoletému výročí Československa, Plzeň Design Week jakožto jediná akce na Plzeňsku, která seznamuje široké publikum se současným designem, nebo zmiňované festivaly Treffpunkt či BLIK BLIK. Všechny zmiňované aktivity byly realizovány ve vlastní produkci a patří k programovým pilířům kreativní zóny DEPO2015. Doufám, že ostudu městu neděláme.

Co vás čeká z hlediska nové strategie?

Rozšíření technické infrastruktury, nové prostory pro start-upy, revitalizace dílen a interní rozvoj v oblasti uměleckých rezidencí, kvalitnější produkce interaktivních výstav a další věci. Důležité

je hlavně neuhýbat a držet směr, který vyplňuje ta prázdná místa na mapě Plzně jako města kultury. Naplnit strategii udržitelnosti je náš primární cíl a není to vůbec jednoduché. Snažíme se také jednotlivé projekty modifikovat, aby byly zajímavější a posouvaly jak nás, tak i publikum. Třeba na festival světla BLIK BLIK plánujeme inovaci, která bude zaměřená na ekologii, symbiózu člověka s přírodou. Takže lehce uhýbáme, ale spíše proto, abychom se posouvali. Pomáháme také méně zkušeným pořadatelům, kteří za námi přijdou, že chtějí třeba festival fotografie. My se jim věnujeme a učíme je, jak na to. To je v zásadě taky inkubace. Mnohdy z podnětů zvenku vznikají moc hezké věci. Na jaře se povedl první festival Co.Con zaměřený na komiks. Pomáháme podobným věcem růst a vznikat.

V nové strategii se píše o posílení mezinárodní spolupráce, nejen té přeshraniční s Bavorskem. Chcete formovat Plzeň jako důležité kulturní centrum nejen v regionu, ale i na mapě Česka. Co máte v plánu konkrétně?

Chystáme novou infrastrukturu pro rozvoj uměleckých rezidencí, které se nám i v skromných podmínkách daří velmi dobře plnit, navíc často vznikají tolik kýžené produkty kreativních odvětví. Některá díla vznikají přímo na míru některého našeho projektu typu festival světla a pak putují po Evropě a vzniká tak hodnota pro autora i pro nás. Již zmíněné artové kino zásadně pomůže rozvoji kinematografie – festivalu Finále Plzeň, Juniorfestu i dalším menším festivalům, které nemají stálou scénu. Rádi bychom také naskočili do některého síťovacího projektu v rámci Kreativní Evropy, kde nás hodně zajímá rozvoj industriálního turismu.

LINKS
depo2015.cz

→ čtěte článek online

Invalidovna má MNOHEM VĚTŠÍ potenciál

Objekt barokní Invalidovny v pražské čtvrti Karlín se po půl roce kulturního oživení na zimu uzavřel. Spolek Iniciativa pro Invalidovnu, který pomohl budovu zachránit před prodejem, získal od Národního památkového ústavu (NPÚ) bezplatný pronájem západního křídla objektu. V roce 2019 se doposud uzavřená Invalidovna otevřela veřejnosti s kulturně-sociálním programem. Jak se povedla první sezona?

Navazujeme na rozhovor se zástupcem spolku Nisanem Jazairim, se kterým jsme si povídali v květnu před otevřením. Sešli jsme se v zahradě Invalidovny za slunného říjnového dne. Než jsme se pustili do rozhovoru, Jazairi narovnal větrem shozené židličky a zkontroloval, jak se daří zahrádce.

Co jste vypěstovali?

Několik z našich rezidentů a dobrovolníků z Karlína tady založilo zahrádku. Vypěstovali lilky, dýně hokkaidó a další úrodu sklízeli během sezony. V Praze je urban

gardening docela běžný, takže se to nabízelo samo. Zahradničit je baví, jsou nadšení a slyšel jsem, že se snaží domluvit s NPÚ, aby nám pro nadcházející sezonu poskytl další část zahrady, která je nyní nepřístupná.

Takže už máte příslibené působení v Invalidovně i za rok?

Zdá se, že ano. V našem organizačním týmu diskutujeme, co bude dál. NPÚ se vyjádřil, že naši iniciativě umožní, abychom část objektu mohli využívat i následující dva roky.

To je tedy dobrá zpráva. Když jsme se viděli v květnu, mluvil jste dost nejistě. Klíčové pro vás bylo, aby se doposud uzavřený objekt otevřel veřejnosti s rozmanitou kulturní nabídkou. Chtěli jste si v pilotním režimu přes sezonu vyzkoušet, co zde bude možné dělat. NPÚ vám poskytl právě křídlo objektu zdarma a vy jste ho pak zdarma nabídli různým kulturním aktérům. Jak byste vaši první sezonu zhodnotil?

Celkově ji hodnotím kladně. Ale pochopitelně je tu řada otázek k řešení, které se během období objevily. Jde i o rozdílné názory a očekávání v našem týmu, který tu celé koordinoval. Spolek Iniciativa pro Invalidovnu vznikl za účelem provozu Invalidovny dosti spontánně, spojením několika různých subjektů, které ale spolu v minulosti nikdy nespolupracovaly a vlastně se skoro neznaly. Kromě mě a promotéra Aleše Zemene je zde Studio ALTA, reprezentované Lucíí Kašiarovou a Lídou Vackovou, dále Petr Zeman ze spolku Prázdné domy, karlínské Divoké matky, které zde provozují kavárnu, a Marie Foltýnová z iniciativy Karlín sobě. Vznikla mezi námi diskuse o tom, do jaké míry prostor otevřít a jak ho provozovat. Část týmu je konzervativní a opatrná, argumentuje tím, že nejsou peníze, capacity, čas a ani podmínky na to, aby se prázdný prostor celý využil. Druhá, menší část týmu, ke které se hlásím já s Alešem Zemene, je, řekl bych, otevřenější experimentům, ochotná jít více do rizika a připravená maximálně věnovat svůj čas a energii projektu. S tím je spojené také aktivní hledání finančních zdrojů jinde než jen z veřejných dotací.

02

Jak by se mohl prostor více otevřít?

Máme tu přibližně čtyřicet místností, které jsme kvůli našim omezeným produkčním, finančním a technickým možnostem naplnili jen částečně. A to je škoda. Ten dům má velký potenciál, který můžeme v maximální šíři nabídnout všem, kteří potřebují pro své aktivity prostor. Představuji si, že by tu mohlo být více různě zaměřených rezidentů a více akcí, jako byl například RefuFest, Zero waste festival, Karlínské filmové léto, Zažít město jinak, Nuit des Invalides a další, které se tu během naší první sezony konaly. Mohlo by sem také každý den chodit pracovat mnohem víc aktérů a jejich návštěvníků. Často to tu bylo na můj vkus poloprázdné. Navíc v Praze je mnoho kreativních lidí, kteří by chtěli pořádat kulturní, kreativní a sociálně zaměřené projekty, ale nemají dostupné prostory. V Invalidovně by měli mít tu možnost.

Taky se nabízí mezinárodní kooperace. Já osobně mám kontakty na podobné subjekty v zahraničí. Třeba v Madridu jsou bývalá jatka transformovaná v centrum Matadero, kde vznikl ekosystém kulturních a kreativních odvětví (KKO) – ateliéry, start-upy, divadla a podobně. Funguje to tam dobře, vedení města jim pomáhá a nechává těm lidem svobodu. Podobně

„omše“ atraktivní jako Matadero je budova Invalidovny. Má skvělou patinu a určitý typ lidí fascinuje připravovat program pro takový typ historického objektu. Ukazuje se, že Invalidovna je bezpečná, není v havarijním stavu, nic na nikoho nepadá. Jen je třeba sem lépe zavést elektřinu a vodu. Nicméně aktérům nevádí, že dům je v tomto směru nepohodlný a zanedbaný.

A pak je tu ta velká nevyužitá zahrada. Jsem možná příliš optimistický a velikašský, ale v Invalidovně vidím potenciál, který přesahuje Karlín, Prahu i Českou republiku. Neznám jiný tak nádherný barokní objekt, jako je karlínská Invalidovna, který se tímto způsobem nabízí veřejnosti a ještě je v centru města.

Moje vize do budoucna je, že by objekt, v kterém by byl prostor pro kulturní, komunitní a kreativní aktéry, spravoval neziskový subjekt typu nadace, který by byl autonomní a nezávislý finančně i politicky. Nadace a v dostupném nájmu fungující aktéři by měli mít možnost díky své produkci generovat příjem. Výnos by se re-investoval zpět do údržby a veřejně prospěšných aktivit v objektu.

To už mluvíte o Invalidovně po plánované rekonstrukci, jejíž část by NPÚ vyčlenil pro KKO?

Řekneme to tak. Ale může se stát i to, že k rekonstrukci tak brzy nedojde, že přijde, nedej bože,

krize a následně nebudou peníze na opravu, které jsou od státu příslibené. Kdyby se náhodou stalo, že se budova nebude tak rychle rekonstruovat, dovedu si představit, že by i v provizorních podmínkách mohl náš model využití úspěšně fungovat řadu let.

Jak jste provoz financovali? V květnu jste mluvil o dotaci z pražského magistrátu (MHMP) a uvažoval jste tehdy o komerčních sponzorech. Co se podařilo?

Kromě kulturního grantu od MHMP (cca 250 tisíc Kč) jsme dostali sponzorský dar od Metrostavu (50 000 Kč), ale i různé finanční slevy od našich technických dodavatelů. Nějaké malé peníze nám přispívají Divoké matky z kavárny, pak získáváme příspěvky (cca 1000 Kč měsíčně) na provoz od rezidentů a lidí, co zde dělají akce. Snažíme se to dělat levně. Třeba elektřinu jsme si vyjednali za sníženou cenu, podobně i popelnice a toalety. Před otevřením někteří členové týmu pracovali full-time, a tak jsme je nějakou dobu normálně platili, aby se tomu mohli věnovat naplno. Jinak všichni pracujeme zadarmo.

Myslím, že do budoucna je třeba vytvářet možnosti příjmů z drobného podnikání, mít sponzory a organizovat také crowdfunding. Tedy kombinovat finanční příspěvky z veřejných dotací s příjmy z občanského a soukromého

01

Nisan Jazairi

Nisan Jazairi je doktorandem na FA ČVUT se zaměřením na městský rozvoj a finančně dostupné bydlení. Zabývá se trvale udržitelnými socioekonomickými přínosy, environmentální a klimatickou zodpovědností. Pracoval na projektu rehabilitace historických center iráckých měst Bagdádu a Basry. Od roku 2015 řeší realizace finančně dostupného bydlení v České republice. Spoluzaložil Agenturu pro finančně dostupné bydlení, jejímž je ředitelem. V roce 2016 inicioval protest proti privatizaci budovy karlínské Invalidovny a navrhl strategii jejího využití pro potřeby KKO i komunitních aktivit. Je členem spolku Iniciativa pro Invalidovnu.

sektoru. Ohledně finanční pomoci se chystám oslovit developery, jako je společnost Crestyl nebo Karlín Group, kteří staví v Karlíně a Libni. Ale i oni chtějí něco za něco. Tak uvidíme. Znovu jsme také zažádali o dotaci na MHMP.

A co městská část Praha 8?

Diskutujeme s nimi, ale zatím je to myslím moc nezajímá. Praha 8 se běžně chlubí záchranou Karlínského filmového léta, které tato městská část doposud pořádala na zahradě Českého rozhlasu Regina. Naším přičiněním se přesunulo do Invalidovny. Přislíbili nám příspěvek, který jsme bohužel nedostali. Takže s vedením MČ Praha 8 je to zatím složité.

I nyní, když už máte za sebou nějaké výsledky?

Možná teď, až jim předložíme hodnocení, na to budou slyšet. Na závěrečné zprávě aktuálně pracujeme. Pak za nimi určitě znovu půjdeme.

Kdo se v Invalidovně nakonec usídlil? V květnu tu bylo Studio ALTA, zahraniční hudebně-výstavní projekt The Solution, uskupení 3Kurátorky a hledali jste prostřednictvím výzvy další nájemce.

Ano, ti tu byli nebo ještě jsou. Například náš kolega Aleš Zemene rozjel s několika lidmi projekt Digital gardening, což je ekologický přístup k zahradničení s využitím nových technologií. Pak tu byli mimo jiné architekti ateliéru Tečka, jóga, zkoušel zde Teatr Novogo Fronta, přesunulo se sem zmíněné letní kino Karlínské filmové léto a ve Studiu ALTA zkouší a vystupují různí umělci. Na podzim se tu pořádaly různé akce jako zmíněný RefuFest, Zero waste festival a další, které se konaly zejména díky iniciativě Aleše Zemene.

Když pomínu neshody v týmu, které jistě nejsou neřešitelné, jaké jsou plusy vašeho projektu? Ukázali jsme, že budovu lze úspěšně oživit, a zájem publika je velký. Během několika měsíců vznikla v Invalidovně komunita kreativních a přínosných rezidentů, kteří mají velký zájem budovu oživit. Na základě toho můžeme, doufám, pokračovat v našem projektu i v dalších dvou letech. Minimálně do doby, než se to tu bude rekon-

struovat. NPÚ je, zdá se, spokojen a má zájem o spolupráci. Zaujala je komunitní zahrada, RefuFest, Zero waste festival a ocenili i hudební akci Nuit des Invalides. Koncem října se západní křídlo zavře kvůli tomu, že budova není zajištěna na zimní provoz. Chybí hlavně vytápění. Přemýšlíme, že bychom se možná pokusili uspořádat malý adventní program. Myslím, že spolupráce s NPÚ je výhodná pro obě strany. My jim pomáháme Invalidovnu programovat a oživovat a oni nás nechávají pracovat a pomáhat jiným. Je to dobré pro PR obou stran. Takže kdyby i přes zimu byl prostor něco uspořádat, budeme rádi. Na příští rok zamýšlí kolega Aleš uspořádat festival Jazz and Wine a zkusíme připravit další akce, které ale nemohou být komerční, jako je třeba Mercedes-Benz Prague Fashion Week, který tu nedávno byl.

Ten jste nepořádali vy? A kde je pro vás hranice mezi tím, co je a co není komerční akce?

Pořadatelé si zajistili Invalidovnu přes NPÚ. My v podstatě nemůžeme organizovat výdělečné akce. Pouze neziskové. To je naše role, kvůli které jsme vznikli.

Paralelně s vámi se tedy zájemci o pronájem obracejí na NPÚ?

Ano. Kromě Fashion Weeku, který v Invalidovně našel inspirativní prostředí, se zde konal například Garden Food Festival. Pak tu jsou často různí filmaři. NPÚ potřebuje logicky zajistit také nějaké finance na běžný provoz celé budovy. Přes zimu mají v plánu natáčení. Tak uvidíme, musíme to s filmaři nějak skloubit.

Co vás tedy čeká kromě shánění peněz na další sezonu?

Hlavně se musíme domluvit v týmu, jak dál. Je třeba mít vizi, jak spolupracovat, a ideálně najít zkušeného programového koordinátora. Tlačím na kolegy, abychom udělali na tuto pozici výběrové řízení. Už mám vytipované nějaké šikovné lidi. Ale ty je třeba také zaplatit. Zásadní je, aby ten člověk měl dramaturgickou vizi i s ohledem na to, jak dům revitalizovat a prezentovat. Zkrátka co dávat ven a co zase investovat zpět. Tohle je úplně primární věc. A ne že tu budeme dělat něco jako domovníky a čekat, až někdo zavolá, že zde

chce být, anebo prostor využívat pouze k vlastním komerčním zájmům. O dům a program v něm se musíme starat, musí být otevřený a s pestrou kulturní nabídkou pro různé cílové skupiny rezidentů, stejně jako pro jiné návštěvníky. Dále potřebujeme provozního manažera, jakéhosi domovníka-údržbáře. Někoho, kdo bude dělat smlouvy, dávat klíče, zařídí opravu okna, zkrátka starat se o správu domu. Je to ale vše o penězích. Výzvou pro nás je otevřít se co nejvíce novým zájemcům a projektům a usilovat také o zpřístupnění zahrad.

Takže je třeba provoz profesionalizovat a zaplatit odpovědné pracovníky. Kolik lidí na plný úvazek je ideálně třeba k vašemu kulturnímu provozu v Invalidovně?

Potřebná pravidla (finanční, domovní, PR a jiná) si nastavujeme za provozu, občas v tom byl dost chaos a je nutno si přiznat, že jsme si vzali v mezích našich časových a finančních možností dost těžký úkol. Nicméně fungujeme, pomáháme ostatním, platíme účty a hlídáme svěřený prostor. Musíme pochopitelně do dalšího roku mnohé zlepšit. Organizačně myslím zvládne prostor jeden koordinátor na plný úvazek a programový koordinátor, pokud budou mít zajištěné finance a pravomoci. Pořád se na to dívám jako na pilotní projekt, jak revitalizovat prázdný objekt, ze kterého jsme se měli poučit, jak ty věci můžou fungovat. Z tohoto pohledu to úspěšné určitě bylo.

LINKS
facebook.com/iniciativaproinvalidovnu/

→ čtete článek online

- 03 Workshop pro školy v rámci RefuFestu. Foto: Invalidovna
- 04 Nuit des Invalides – večer otevřených ateliérů a studií v západním křídle Invalidovny. Výstavy, performance, prezentace, design, hudba, light design. Foto: Invalidovna
- 05 The Solution chillout zóna v Invalidovně. Foto: Invalidovna
- 06 Komunitní zeleninové záhony. Foto: Invalidovna
- 07 Kavárna Divoké matky. Foto: Invalidovna

Ostravský REFILL z radnice blíž k lidem

Platforma pro dočasné využívání opuštěných městských prostor Refill má od loňska svoji kancelář. Nachází se v centru Ostravy a je přístupná všem, kteří mají nápad a potřebují za zvýhodněných podmínek prostor, nebo těm, kdo mají prostor a rádi by ho dočasně pronajmuli. Povídalí jsme si s koordinátorem projektu Tomášem Zetkem.

Jak funguje kancelář na denní bázi?

Chod kanceláře zajišťují tři lidé, je to kontaktní místo a může sem z ulice přijít kdokoli. My zájemcům zprostředkujeme kontakt s majitelem objektu a pomůžeme s koordinací. Nápad si zájemce o prostor musí realizovat sám na vlastní náklady. Hodně také fungujeme na Facebooku a máme webové stránky refillova.cz, kde je nafocená databáze míst, u kterých zjišťujeme, v jakém stavu jsou interiéry, zda tam fungují sítě, odpady a nakolik je prostor použitelný a pro co.

V rámci mezinárodního projektu Refill vznikla síť evropských měst, do které se jako jediné české město zapojila Ostrava. Výměna zkušeností probíhala mezi lety 2015–2017. Podpora v rámci sítě již vypršela, Ostrava nyní pokračuje svépomocí a vyústěním toho je právě nová služba kanceláře Refill. Popište mi, jak to probíhalo.

Deset zapojených měst se mohlo samo rozhodnout, zda službu institucionalizují a jak. V Ostravě se

město rozhodlo pokračovat a dále službu testovat prostřednictvím kanceláře Refill. Kateřina Bonito a Martina Pilařová z oddělení strategického plánování města Ostravy si na vzdělávací cesty do zapojených měst přizvaly zástupce místních organizací a spolků. Mezi nimi byla i naše organizace Cooltour Ostrava z. ú., která se v Ostravě věnuje komunitním a kulturním projektům už sedmým rokem. Kolegové Andrej Harmečko a Zuzana Vinklářková se myšlenky dočasného využívání opuštěných prostor chytili a na základě zkušeností z cest po evropských městech zpracovali materiál, jak by se to dalo implementovat v Ostravě. Každé město má jiné podmínky a každý stát jinou legislativu, a proto bylo třeba službu přizpůsobit na míru. Díky tomu pak Cooltour vysoutěžil zakázku na jednoletý pilotní provoz Refill kanceláře.

Kancelář jste otevřeli v září 2018, co už máte za sebou?

Kvůli tomu, že služba nemá precedens a na nic nenavazuje, stále hledáme, jak ji optimalizovat.

Podařilo se nám vyjednat souhlas soukromého vlastníka s umístěním komunitní zahrady na jeho rozlehlém pozemku nedaleko sídliště Fifejdy a souhlas statutárního města s využitím památkově chráněné Grossmannovy vily pro jednorázový hudební pop-up Banket, dále jsme zařídili soukromý prostor pro výrobu nouzových přístřešků pro bezdomovce Igloo nebo další soukromý prostor v bývalém hotelu Palace pro klauzurní výstavu studenta Fakulty umění OU. Dlouhodobé pronájmy jsme zprostředkovali zatím dva. Jeden v přízemí starého domu v Ostravě - Přívozu pro výtvarný ateliér, který pořádá kurzy pro veřejnost, druhý v opuštěné stavbě po malé pekárničce, kam se s naší pomocí nastěhovala skupina nadšenců pro rap a street art. Další krátkodobé i dlouhodobé pronájmy jsou na spadnutí. Nechci ale nic zakříknout. Byli bychom samozřejmě rádi, kdyby jich bylo více, ale prostředí v České republice není zatím připravené a služba možná i předběhla svoji dobu, minimálně tady v Ostravě. Soukromí majitelé

opuštěných objektů jsou nedůvěřiví a těžko je přesvědčujeme, aby svůj majetek k dočasnému využití poskytli. Vnímají to jako starosti navíc. A pokud pobývají v zahraničí, ani nevidí, že jejich budovy chátrají. Obecně nejsou extra motivováni k tomu, aby s budovami něco dělali. Mají jiné mentální nastavení a vidí to jako „bud', anebo“. Buď přijde někdo s obrovskou investicí do objektu, nebo bude dál prázdný. Nevidí nic mezi tím. My se je snažíme přesvědčit, že existuje střední cesta a dům se dá pomalu opravovat. Jsou tu lidé, kteří sice nemají na to platit komerční nájem, ale mají čas a chuť pustit se do svépomocné rekonstrukce a dokážou zachránit i budovu, která by jinak za pár let spadla.

Takže je to o komunikaci a vyjednávání, což je o to komplikovanější, když nedojde k osobnímu kontaktu.

Ano, osobní schůzka je to, čeho se snažíme dosáhnout. Ale mnohdy to nejde. Objevíme budovu nebo prostranství, najdeme je v katastru nemovitostí, kde je uvedena adresa majitele. A pak se často práce zasekne, protože sháníme na majitele telefon nebo e-mail a využíváme své osobní kontakty. Když se nepovede první zaháčkování a probuzení zvědavosti, tak nás odbydou a pak už neodpovídají na e-maily. Je to taková detektivka. Máme proto aktuálně víc projektů než prostorů, které bychom mohli okamžitě nabídnout k užívání.

Jakého charakteru jsou projekty?

V prvé řadě chceme pomáhat těm, kteří přicházejí s něčím úplně novým. Třeba těm, kdo chtějí svůj koníček přetavit ve fungující podnikání. Často sem chodí lidé, co se věnují reklamě, natáčení videí a grafice a hledají kancelář. Nebo se nám ozval člověk, který se chystá rozjet obchod s udržitelnou módou. Většinou jsou to lidé na volné noze nebo mladí, co nemají dost peněz na komerční nájem. Pak za námi chodí výtvarníci, kteří hledají místo pro ateliér, nebo řemeslníci (dřevo a kovovýroba), kteří chtějí své dílny a pořádat workshopy (například keramika, švec nebo nožíř). Pak se na nás obracejí studenti hledající prostor pro klubovnu, sportovci hledající tělocvičny. Z těch kurióznějších například skupina, která se věnuje urbex skateboardingu (jezdí v opuštěných

těných průmyslových areálech, betonových nádrží a vypuštěných bazénech), nebo opravná kávovarů. Oslovalo nás také hudební nahrávací studio zaměřené na elektronickou hudbu se sdílenou zkušebnou nebo hudební klub zaměřený na elektronickou taneční hudbu, neziskovky, komunitní centra a další. Je to různé. Velké části zájemců stále nejsme schopni okamžitě vyhovět a prostor zprostředkovat. Vezmeme si od nich kontakt a průběžně je informujeme o domech, které pro ně objevujeme a zdají se nám pro jejich záměr vhodné.

Majitelům vždy nabízíte určitý projekt pro jejich objekt?

Ano, to je důležité a majitelé chtějí slyšet, co se bude v jejich majetku odehrávat. Chodíme za nimi s konkrétními návrhy. Když máme možnost do objektu nahlédnout, rovnou nás napadá, pro co je prostor vhodný, a už si v hlavě párujeme prostory s projekty. Konečné rozhodnutí je ale na majiteli. Už se nám stalo, že se majitel zalekl, že ztratí kontrolu nad tím, co se v jeho nemovitosti bude dít. Zkrátka že dál budeme postupovat bez jeho vědomí. Takto to není, vztah nájemce a majitele je vždy ošetřen smlouvou, kterou uzavírají tyto dvě strany mezi sebou, ne s námi. My fungujeme jen jako mediátor, právní podpora. S podobnou obezřetností se setkáváme také u úředníků. Nás sice financuje magistrát, ale pak je tu 23 ostravských obvodů, které mají příslušné

objekty ve své správě. Rozhodnutí, zda prostor někomu poskytnout za zvýhodněných podmínek, jde přes radu městského obvodu. Je to zdoluhavý proces s nejistým výsledkem. Rádi bychom změnili rozhodovací kompetence – aby je získali úředníci příslušných odborů, jako je třeba majetkový. A aby budovy, které jsou třeba víc než půl roku prázdné, přešly do zvláštního režimu, který připadne Refillu. Pronájem pak už nebude postaven na soutěži obálkovou metodou, kdy vítězí nejvyšší nabídnutá cena za metr čtvereční, ale nájemce tam půjde čistě za náklady na energie a služby. Dočasně, na jasně stanovenou dobu. V tomto nám nyní významně pomáhá magistrátní Odbor strategického rozvoje. Připravili jsme společně pro městské obvody doporučení, jak upravit a nastavit zásady pronajímání nebytových prostor, aby se proces v režimu Refill zkrátil a zjednodušil. Dokument by každým dnem měl odejít na e-mailové adresy starostů a úředníků zodpovědných za správu majetku. Pořád jde ovšem jen o doporučení. Autonomie městských obvodů je v tomto ohledu velká. A ochota radnic měnit roky fungující zasetý systém velmi malá. Věřím, že jsme na dobré cestě, nemusela by být ovšem tak zdoluhavá.

Kateřina Bonito v našem minulém článku o Refillu zmiňovala, že k úspěšné implementaci služby je třeba i legislativních změn.

Tomáš Zetek pochází z Ostravy. Už při studiích oboru Teorie a dějiny audiovizuální kultury na FF MU působil jako pomocný dramaturg a lektor filmového klubu v ostravském Minikině. S filmem je stále spojen skrze festivaly Ostrava Kamera Oko a Jeden svět Ostrava i kurátorství projekcí pořádaných Refill kanceláří. S dočasným užíváním opuštěných prostor se poprvé setkal v roce 2017, kdy se spolupodílel na proměně opuštěné památkově chráněné Grossmannovy vily na festivalové projekční místo. Od června 2018 je jedním ze dvou koordinátorů projektu Refill. Od července 2019 je zaměstnán v Městském ateliéru prostorového plánování a architektury, p.o., kde má na starost pokračování projektu Refill, komunikaci a participaci veřejnosti.

01
Julia Gryboš
a Barbora
Zentková,
Potential Causes
of Afternoon
Tiredness, hudební
performance,
Festival Kukačka,
Ostrava, 2019.
Foto: Simona
Saeverud

02
Grossmannova
vila je v databázi
Refill a dočasně
slouží ke kulturním
pop-up akcím. Konal se
zde například
filmový festival
Ostrava Kamera
Oko. V následujících
letech ji čeká rozsáhlá
rekonstrukce.
Foto: Refill

To, co jste nyní zmínil, by bylo dostačující?

Kromě rozhodovacích kompetencí je třeba také vytvořit úředníkům zázemí, aby se nemuseli bát po-
stihů. Setkáváme se na radnicích
s otevřenými lidmi, ale ve chvíli,
kdy dojde na lámání chleba, se
zaleknou. A pokud na něco nemají
vyložené manuál, jak postupovat
krok po kroku, bojí se s majetkem
jakkoli nakládat a vzít na sebe
zodpovědnost. Město by se mělo
chovat jako řádný hospodář a oni
si to překládají tak, že by se mělo
transparentně soutěžit především
o co nejvyšší ceny za pronájem.
Nicméně kancelář jsme spustili,
aniž by ke změnám došlo. Důvodem
byl i fakt, že magistrátu se dočasné
užívání budov v městském majetku
zatím dařilo. Bereme to jako jeden
z dlouhodobých úkolů. Je to možná
těžší, ale myslíme si, že to musí jít
všechno najednou a nemůžeme
čekat na legislativní změny.

Kritérium nejvyšší ceny je dost limitující a jde proti principu Refillu.

Ano, jdeme přesně naopak. Chceme
nejnižší nebo žádnou cenu za
nájem s tím, že si nájemce hradí
služby a energie ze svého. Kancelář
je tu také od toho, aby nájemce
pomohla nasměrovat na dotační
tituly, nadace nebo k vedlejší čin-
nosti (jako je třeba drobný prodej,
provoz baru a podobně), která by
jim generovala příjem pro jejich
hlavní činnost.

Refill je nově pod správou Městského ateliéru prostorového plánování a architektury (MAPPA), který po vzoru pražského IPR (Institut plánování a rozvoje města Prahy) v Ostravě nedávno vznikl. Co Refillu přináší začlenění do ateliéru MAPPA?

Na výsledky ateliéru MAPPA si ještě
nějaký čas počkáme. Ředitel orga-
nizace Ondřej Vysloužil nastoupil
do funkce teprve na začátku října.
Prioritou je nyní sestavit tým
schopných profesionálů a po-
jmenovat nejdůležitější témata,
kterým se ateliér začne věnovat.
Pravdou je, že trojice městských
architektonicko-urbanistických
kanceláří, jako je pražský IPR,
brněnský KAM nebo naše MAPPA,
bude mít jistě lepší vyjednávací
pozici před zákonodárci a bude
ji také využívat. Věříme proto, že
budeme mít větší důvěryhodnost

při jednání s městskými obvody.
A silnější hlas a mandát. Pro nás
koordinátory z toho plynou také
nové úkoly a agenda. Tématu
prázdných domů se ovšem budeme
věnovat i nadále. Jak město Ostra-
va, tak nový ředitel ateliéru MAPPA
vidí v našem projektu smysl a chce,
aby pokračoval.

Je nějaká podobná kancelář v zahraničí?

Naším předobrazem je německá
kancelář ZZZ z Brém, se kterou
jsme v kontaktu. Fungovala už před
začátkem Refillu, od roku 2009.
Podmínky jsou ale v každém městě
jiné, hlavně ty legislativní. Nám
v Česku chybí tvrdé argumenty
pro vyjednávání s majiteli. Jinde
v Evropě, nejenom na západ od
nás, běžně funguje, že města mají
nástroje, jak donutit majitele, aby
s budovami něco dělali nebo se jich
zbavili a nespekulovalo se s nimi.
Jsou tam vysoké daňové postihy.
Prázdná budova se toleruje třeba
rok, poté začne daň z prázdné
nemovitosti růst a po pár letech
je to tak finančně neúnosné, že se
majitel objektu buď zbaví, nebo
svolí s dočasným užíváním pro
neziskovky nebo někoho, kdo
začíná s podnikáním. I když z toho
nemá komerční zisk za pronájem,
ekonomický přínos spočívá v tom,
že neplatí vysokou daň a údržbu
objektu a služby.

U nás města nástroje pro vy-
jednávání se soukromými majiteli
mají také, ale nepřístupují k nim,
protože se bojí vleklých a náklad-
ných soudních sporů. Pokud jde
o soukromý majetek, je to ošemet-
né. Je to dědictví 90. let a předsta-
vy, že soukromé vlastnictví je svaté
a majitel si s ním může dělat cokoli.
Zapomíná se na veřejný zájem,
a proto je třeba to korigovat.

Projekt Refill je vlajková loď Strategického plánu rozvoje

města Ostravy 2017–2023, za který jste dostali mezinárodní cenu URBACT. Postupujete podle akčního plánu? A jaký je?

Akční plán se neustále vyvíjí,
protože některé bariéry vyvstávají
až v průběhu projektu, v nových
situacích, které jsme nikdy předtím
neřešili. Jednou z bariér je získá-
ní dostatečné důvěry vlastníků
nemovitostí i veřejnosti. Také
samotný pojem „dočasné užívání“
je problematický. Koncept je složitě
vysvětlitelný a není jednoduché
myšlenku lidem prodat. Nicméně za
uplynulý rok se nám podařilo dostat
více do povědomí lidí. Výborně fun-
guje umístění naší kanceláře s pro-
sklenými výlohami do rušné ulice.
Lidé se za námi naučili chodit. Ptají
se a zajímají o to, co děláme a jak
mohou naši službu sami využít. Po-
dobně se nám v poslední době daří
lépe také s vlastníky nemovitostí.
Už několikrát se nám stalo, že nás
oslovili sami, na základě inzerce na
webu či sociálních sítích. S několika
takovými aktuálně domlouváme
a rozjíždíme nové projekty dočasné-
ho užívání. Asi nejrepresentativnější
z nich je projekt bývalé ubytovny
na Sadové ulici, v lukrativní lokalitě
u oblíbených Komenského sadů.
Majitelé se chystají k rozsáhlé
rekonstrukci objektu a přeměně na
byty. Ta ale započne až za dva roky
a právě na tuto dobu nám třípat-
rový objekt s desítkami místností
poskytl k bezplatnému užívání.
Jsme nyní ve fázi, kdy domlouváme
obsazení domu několika zajímavý-
mi projekty. Na přelomu října a lis-
topadu by se sem měla nastěhovat
řemeslná dílna, několik ateliérů,
videostudio, opravna kávovarů
a možná několik dalších projektů.

LINKS
refillova.cz

→ čtěte článek online

I do uměleckého světa patří BYZNYS

„Nestačí dělat kvalitní program, musíme ho taky z něčeho zaplatit,“ myslí si Aleš Loziak, který v Ústí nad Labem zastupuje Veřejný sál Hraničář. Tato nezávislá kulturní instituce funguje již pátým rokem v budově bývalého kina. Propojuje současné umění s kulturou a každodenním životem a nabízí pestrý program pro různé cílové skupiny. S Alešem Loziakem jsme si povídali o tom, jak nápad zachránit opuštěné kino vznikl, jak fungují a co je cílem jejich aktivit.

Ústí nad Labem mě na první
dobrou zaujalo. To město má
zvláštní kouzlo a o krajině kolem
ani nemluví. Na konferenci
Opuštěné domy jsem měla mož-
nost seznámit se s občanskými ak-
tivitami, které se ve vašem městě
dělají. Architektka Jitka Žambocho-
vá prezentovala takzvanou Vizi
Ústíčka a mluvil tam taky váš
kolega Tomáš Petermann o Ve-
řejném sálu Hraničář. V kontextu
názevu mi pak nabitý multižánrový
program, který v budově bývalé-
ho kina v centru města nabízíte,
asociuje kulturní dům.

Jste asi první člověk odjinud, který
říká, že ho Ústí zaujalo. Co se týče
Hraničáře, zvolili jsme podtitul
Veřejný sál nejen proto, že jsme se
chtěli vymezit vůči multikulturním

centrům a kulturním domům, ale
zejména kvůli tomu, že ten název
navazuje na původní funkci domu.
Za první republiky to byl spolkový
dům. Navazujeme tedy na historii
a zároveň je v názvu naznačeno, že
jsme otevřenou platformou, fórem,
kam může kdokoli přijít sdělovat
své názory. Všichni ale ten dům
znají pod názvem Hraničář.

Název pochází odkud?

Pochází z 60. let, kdy byla budova
původně spolkového domu přebu-
dována do současné podoby kina.
Tehdy se domy sloužící veřejnosti
pojmenovávaly v duchu dané
doby. Ústí nad Labem bylo mimo
jiné sídelním městem pohraniční
stráže. Název Hraničář se tedy
nabízel. Postupem času se celé

blízké zastavěné oblasti začalo
říkat Hraničář, zastávka MHD je
pojmenována stejně. Když se
řekne „jdu na Hraničář“, „potkáme
se u Hraničáře“, každý ví, že je to
v těsné blízkosti bývalého kina.

Bohužel vzhledem k tomu,
že v blízkosti sídlí firma, která se
jmenuje Hraničář, a. s., jsme hledali
vhodnou alternativu. Také jsme
potřebovali více specifikovat ote-
vřenost naší činnosti, a proto jsme
zvolili podtitul Veřejný sál.

Vznik Hraničáře je spojen s kauzou Činoherního studia z roku 2014, kdy město připravilo divadelníky o prostor. Popište mi, jak to bylo.

Byli jsme čtyři kluci. Narazili jsme
na opuštěné kino a řekli jsme si,

01
Večerní koncert
na prostranství
před budovou
Veřejného sálu
Hraničář během
akce Léto na ulici,
2017.
Foto: Hraničář

02

02
Přednáška v Galerii
Hraničář, 2019.
Foto: Hraničář

03
Hlavní vstup
do budovy
Hraničáře.
Foto: Hraničář

že je škoda, že je zavřené, když je to krásná budova a skvělý prostor. Kontaktovali jsme majitele, což je filmová distribuční společnost. Pronajali jsme si dům k uspořádání několika akcí PechaKucha Night. Pak jsme začali hledat někoho, kdo by nás mohl finančně podpořit na rozjezd většího kulturního projektu. Oslovili jsme pana Martina Hausenblase, ústeckého podnikatele a filantropa, s žádostí o podporu na oživení zavřeného domu. Náš nápad se mu líbil, ale přímou finanční podporu odmítl. Setkání s panem Hausenblasem se uskutečnilo v době vrcholící krize Činoherního studia. Velmi záhy nám napsal, že pokud bychom chtěli zachránit Činoherní studio (ČS), ať tam přijdeme nazítří ráno. On byl duchovním otcem myšlenky propojit nás s Činoherákem a přemístit tak divadelní soubor do Hraničáře. Vyhlásili jsme celonárodní sbírku na podporu ČS a oživení bývalého kina Hraničář, kde měl vzniknout kromě scény pro divadlo i další kulturní program. Po podzimních komunálních volbách v roce 2014, kdy se do vedení města dostalo mimo jiné i hnutí PRO! Ústí, které Činoherní studio podporovalo, bylo divadelnímu souboru umožněno vrátit se zpět do původních prostor. To bylo šťastné vyústění, protože zhruba po půl roce společného fungování

jsme začali cítit, že naše společné obývání jednoho prostoru nebude dlouhodobě reálné. Jsme dvě různé entity s různým způsobem myšlení a praktickým provozem. Zůstal nám tak provozuschopný dům a my jsme si museli nějak poradit sami. Už nešlo jen o volnočasovou aktivitu. Bylo třeba se profesionalizovat.

Takže impulzem byla prázdná budova, pro kterou jste hledali využití.

Ano, přesně tak. Díky tomu, že do toho vstoupilo ČS, se to velmi prudce nastartovalo. Není to ale tak, že jsme díky ČS vznikli, jak se někteří domnívají. Hraničář by existoval i bez Činoheráku, akorát bychom měli pozvolnější rozjezd.

Budova byla od začátku schopná provozu?

V zásadě ano, byly potřeba jen drobné úpravy, které se financovaly z veřejné sbírky. Když vejdete do Hraničáře, dole pod schody u vstupu do velkého sálu jsou dva sloupky, na kterých je uvedeno na sedm set jmen dobrovolníků, kteří tehdy za krize ČS pomáhali dům zprovoznit.

Jste tedy v pronájmu od soukromníka za zvýhodněných podmínek? A dočasně?

Jsme v dlouhodobém pronájmu s poměrně krátkou výpovědní lhůtou. Vztahy s majitelem jsou však velmi dobré. Vychází nám vstříc a naše kulturní aktivity podporuje. Nicméně od počátku je naší prioritou objekt koupit do majetku spolku. Budova vyžaduje rekonstrukci, minimálně opravu střechy a vnější fasády, kde na několika místech dochází k velkým únikům tepla. Pokud vím, tak od roku 1960 se technický stav budovy nezměnil.

Majitel by vám dům prodal? Kde na něj vezmete peníze?

Ano, prodal. A kde vezmeme peníze, je zatím ve hvězdách, ale intenzivně se tím zabýváme.

Co se týče programu, nabízíte celé spektrum aktivit od filmů a koncertů přes dílny po přednášky, výstavy a další. Pro seniory, děti, dospělé a jiné cílové skupiny. Dramaturgie vznikla z přirozené potřeby, protože se nic podobného v Ústí nenabízelo?

Většina z nás ve spolku je spojena s Fakultou umění a designu UJEP. Studovali jsme tam a někteří z nás zde působí jako pedagogové. Máme velmi blízký vztah k současnému výtvarnému umění. To je jeden ze základních pilířů naší dramaturgické koncepce a důvod, proč jsme zřídili v budově býva-

lého kina také galerii. Věříme, že současné výtvarné umění může pozitivně ovlivňovat každodenní život. Dramaturgie programu se odvíjí od půlročních tematických projektů. Definujeme si téma, které souvisí s aktuálními celospolečenskými otázkami. Oslovíme příslušné odborníky – na každé výstavě spolupracujeme s architektem, kurátorem a teoretikem umění. Na dané téma pak připravíme bohatý doprovodný program, který problematiku nahlíží z různých úhlů pohledu. Program je sestaven z přednášek, komentovaných prohlídek, uměleckých intervencí, performancí, workshopů, kreativních dílen, procházek ve veřejném prostoru a dalších aktivit. Snažíme se o to, aby téma po celou dobu svého trvání nesetřávalo jen v galerii, ale prostoupilo celým domem a vyšlo i do ulic města či blízkého okolí. Nechceme být jen kulturním centrem, které nakupuje a prodává hvězdy, naší snahou je

vytvářet vlastní program. Když bych to zobecnil, cílem Hraničáře je kultivovat město Ústí nad Labem skrze různé aktivity pro různé návštěvníky.

Jaká témata jste například řešili?

Na jaře to byla architektura nejen v Ústí nad Labem v období 1949–1989. Výstava nesla poetický název Sluneční město. Nechali jsme se mimo jiné inspirovat knihou Nikolaje Nosova *Neználek ve Slunečním městě*. Podzim 2019 je věnován tématu stáří a pro rok 2021 chystáme environmentální téma o těžbě uhlí a téma zabývající se urbánní etnografií a životem ve městě. Vždy jde o výstavní projekt v kombinaci s bohatým doprovodným programem.

Jakou máte podporu města? Váš kolega na zmíněné konferenci (což bylo před víc než rokem, a tedy před volbami) uvedl, že ta moc dobře nefunguje.

03

Lepší se to. Nějaký vliv máme a zastupitelé nás konečně začínají brát vážně. Od města dostáváme na provoz milion a půl ročně. Nyní se hnuly ledy a získali jsme dvouletý grant do roku 2020. To je z dlouhodobého hlediska velmi pozitivní krok. Když bych se na to podíval z druhého pohledu a srovnal naši produkci a návštěvnost (24–28 veřejných akcí měsíčně, více než 23 000 návštěvníků ročně) s dalšími kulturními institucemi ve městě, tak dostáváme nepoměrně méně peněz. Když bychom měli více finančních prostředků, mohli bychom se mnohem lépe rozvíjet. Máme minimum mezd a snažíme se rozpočet škrtnit, jak to jde.

Máte v týmu víc než deset lidí. Jsou to zaměstnanci na plný úvazek? Nebo v jakém režimu a na jakých pozicích pracují?

Tým tvoří zhruba patnáct lidí. Z toho šest lidí je na plný úvazek, já jsem oficiálně zaměstnán na poloviční úvazek, dále máme dva externisty jako OSVČ a zbytek pracovníků je na dohody o provedení práce. Takzvaných přepočtených zaměstnanců je deset plus dobrovolníci. Každý z nás má své hlavní povinnosti vyplývající z dané pozice – ředitel, administrace, kurátor, produkce hlavního a doprovodného programu, programu pro školy, PR, fundraising, grafika, jevištní technik, provoz budovy, úklid a další. Jednotlivé profese se však různě prolínají. Děláme, co je potřeba, a vždy se domluvíme. Každý týden probíhají tři základní schůzky – programová (celý tým, plánování na 2–6 měsíců dopředu), produkční (technický plán na následující týden) a produkce výstavy a doprovodného programu.

Co entuziasmus v týmu, nevyčerpává se? Podle toho, co jsem si o vás četla a slyšela, to vypadá, že se Hraničáři daří.

Daří se nám, zatím. Ale přiznám se, že mám strach. Je to o lidech. V každé organizaci je jádro tahounů, kteří tvoří jedno procento. Pak máte 9 % lidí, kteří jsou částečně aktivní, a 90 % je pasivní zbytek. U nás jádro tvoří čtyři lidé, a když ti odejdou, padne celý Hraničář. Po čtyřech letech se entuziasmus trochu vyčerpal a motivací nyní musí být finance. V tuto chvíli je ale nemůžu svým zaměstnancům nabídnout, jak bych si přál. Bojím se

Aleš Loziak
zastává funkci ředitele Veřejného sálu Hraničář, kulturního centra v Ústí nad Labem, a zároveň působí jako pedagog a odborný asistent v ateliéru Photography and Time-Based Media na Fakultě umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Od roku 2013 zde studuje doktorský obor Vizualní komunikace a zaměřuje se na problematiku instalace fotografie v kontextu prostoru.

04

toho, že když tahouni budou chtít založit rodinu, nastane problém. V lepším případě budou mít důležitější starosti než trávit všechny svůj čas v Hraničáři, v horším případě změni zaměstnání. Dostatečné mzdy zaměstnanců, respektive motivace a pocit bezpečí a jistoty, jsou základem všeho, i dobré nálady v týmu, a zárukou kvalitního programu.

Jak byste se mohli konkrétně rozvíjet, pokud byste měli více peněz?

Mohli bychom částečně upustit od komerčních pronájmů a získaný čas a energii věnovat novým projektům, ať už ryze uměleckým, což představují například nějaké intervence do veřejného prostoru, nebo projektům se sociálním přesahem – podpoře vzdělávání a volnočasových aktivit mládeže, podpoře seniorů a jiným. Mohli bychom si dovolit pozvat finančně náročnější, o to však umělecky kvalitnější účinkující (divadlo, performance, taneční soubory, přednášející, zahraniční umělecké soubory či lektory) a investovat do realizace uměleckých děl. Čímž bychom kvalitativně zvýšili úroveň zejména stávajících projektů, jako je půlroční výstavní projekt a jeho doprovodný program, a akcí, jako jsou například Léto na ulici, Festival ilustrace a komiksu či Rodinný festival. Ne že by naše projekty nebyly dobře hodnoceny, ale stále je kam stoupat.

Jaké granty na projekty čerpáte a jak dále je Hraničář financován?

Snažíme se, aby financování stálo na třech pilířích, které tvoří: dotace města Ústí nad Labem (33 %), ostatní veřejné zdroje (Ministerstvo kultury ČR, Státní fond kinematografie, Státní fond kultury, nadační fondy a jiné – 40 %) a výnosy z vlastní činnosti (prodej lístků a pronájmy, cca 27 %). Zaměřujeme se nyní na dárcovství, protože bych chtěl ponížit procento veřejných peněz. Podařilo se nám navázat konkrétní spolupráci se soukromým subjektem, který se stal patronem filmových projekcí. Pro další rok máme rozjednaný další dvě společnosti. Z dlouhodobého pohledu je totiž závislost na veřejných financích velmi riskantní. Aktuálně se snažíme oslovovat ústecké firmy. Nejde o to, aby nám daly jen peníze a my jim na oplátku někam umístili logo. Chtěli bychom, aby se podílely také na vývoji programu. Aktuálně jsme například v kontaktu s firmou technického zaměření, která by si přála, aby vznikl pořad, který by navadil mladé dívky ke studiu technických oborů. To mi přijde velmi zajímavé a na takovém programu bychom rádi participovali. Když bychom to dokázali rozjet tímto směrem, vidím v tom velký potenciál.

To potvrzuje názor, že kultura a byznys mohou najít společnou řeč. Častěji jsou však tyto oblasti vnímány jako neslučitelné protipóly.

Byznys nás drží nad vodou. Máme jednoho sympatizanta, je to člověk, který před lety prodal svoji úspěšnou IT firmu, nyní je na volné noze a nám zdarma nabízí coaching, konzultace, vede strategické workshopy a učí nás manažerským dovednostem. Jeho svět byznysu se krásně tře s tím našim kulturním a občas to pěkně jiskří. V zásadě nám to ale ukazuje, že se na věci nemůžeme dívat jen z uměleckého pohledu. My ten kvalitní program musíme taky z něčeho zaplatit. Doporučoval bych každé neziskovce, aby si někoho takového našla.

Vydáváte magazín Hraničář. Za jakým účelem a kde ho seženu?

Magazín završuje naše půlroční témata. Shrnujeme zde poznatky z výstavního projektu. Je k dispozici v Hraničáři nebo ke stažení na našem webu a je zcela zdarma.

V loňském čísle časopisu uvádíte, že vám chybí zpětná vazba od návštěvníků. Jak ji získáváte a vyhodnocujete?

Dbáme na to, abychom se neuzavřeli do vlastní bubliny a nezjistili, že to, co děláme, má nakonec jen málo příznivců. Myslíme si, že existujeme. Každý týden se setkáváme s tím, že se kolemjdoucí díví, že je „kino“ zase otevřené. Proto se lidí ptáme. Loni na podzim jsme spustili online formulář zpětné vazby. Obdrželi jsme zhruba 220 odpovědí. Je těžké rozlišit, kdo je

fanda a má objektivní přístup a kdo je a priori nastaven tak, že bude vždycky jen na všechno nadávat. Děláme si taky výzkum pomocí rozhovorů s lidmi z našeho okruhu, o kterých víme, že jsou kulturně založení a zároveň nejsou insideři, a mají tedy dostatečný odstup.

Dotazníky jste si dělali sami, nebo jste si přizvali sociology?

Napadla mne myšlenka oslovit nějakou profesionální PR agenturu, která se na průzkumy specializuje. Ale nakonec jsme si to řešili sami. Získali jsme hodnotnou zpětnou vazbu. Data z dotazníků nám posloužila jako podklad pro tvorbu strategického plánu, který nyní dokončujeme.

Jaké komunikační kanály využíváte?

Plakáty, tištěné letáky s měsíčním programem, placenou inzerci v místním kulturním periodiku, Facebook a web. Lidé, kteří kulturu vyhledávají, o nás vědí. Ale my si myslíme, že máme potenciál oslovit více lidí. Ústí má devadesát tisíc obyvatel.

Jak vyprofilovat kvalitní program a zároveň být takzvané veřejný sál pro všechny? Zaujal mě třeba projekt Pozdravy z Ústí, kde se měli lidé zapojit tím, že měli na mapě označit místa, která jsou pro ně v Ústí důležitá. To je myslím dobrý způsob, jak oslovit širší veřejnost a zároveň získat jakousi zpětnou vazbu. Určitě, ale je to běh na dlouhou trať. Za pět let fungování se naše

činnost neustále rozšiřuje. Podobná nabídka ve městě chyběla mnoho let a myslím si, že se nám daří oslovovat cílové skupiny, které by jinak nepřišly. Ať už je to projekt Pozdravy z Ústí nebo pořady pro děti, kdy je promítán film, na který je navázaná dílna, kde mají děti nejen formou výtvarné dílny, ale i pohybem či hrou na hudební nástroj reagovat na to, co viděly, a zároveň jsou u toho rodiče, kteří s nimi kooperují. Nebo veřejné přednášky jako například cyklus Re-vize Ústí, který otevíral palčivá aktuální témata našeho města a zaznamenal obrovský úspěch u široké veřejnosti. Na cestovatelské přednášky zase přijde člověk, který by na Re-vizi nepřišel. Zásadní ale je, že divák dostaneme do prostor Hraničáře. On už pak ví, že se tam něco děje, a třeba přijde příště. Náš program je kombinace mainstreamu a specializovaného programu pro náročnější návštěvníky, jako jsou komentované prohlídky k výstavám nebo přednášky na konkrétní, úzce profilovaná témata. Když dodržíte základní PR komunikační strategii, funguje to.

Na jaře 2019 jste uspořádali konferenci o networkingu, na které jste představili vznik přeshraniční sítě Katalyzátor, jejíž součástí je kromě organizací v regionu také Hraničář. Jak vám zapojení do sítě pomáhá a co už máte za sebou? Před rokem a půl jsme byli osloveni německým spolkem GEH8, který přišel s myšlenkou vytvořit síť kulturních neziskovek Saska a ústeckého regionu, abychom se

vzájemně poznali a podporovali se. Nám se to moc líbilo, protože v síťování je síla. Můžeme si pomáhat, informovat se, sdílet zkušenosti. Zároveň se tím posiluje lokální patriotismus, který je velmi důležitý. A taky vznikne stabilnější zájmová skupina, která pak může být účinnější v komunikaci s lokální správou nebo krajem.

Co vám přináší zapojení do mezinárodní sítě kulturních organizací Trans Europe Halles?

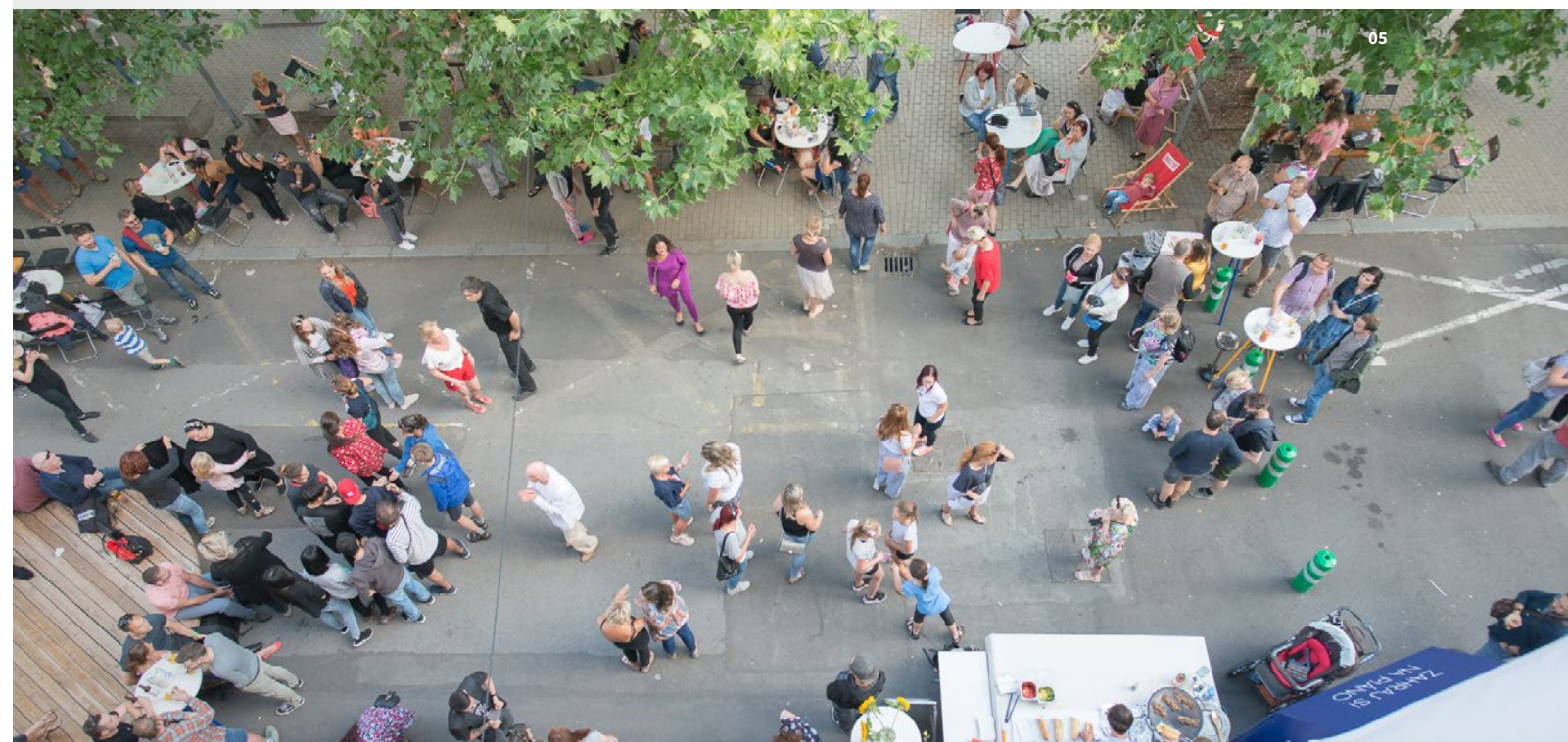
Je to evropská síť původně zaměřená na oživení industriálních prostor. Existuje již třicet let, má více než sto členů a nyní již neslučuje jen organizace obývající post-industriální prostory, důležitým faktorem je „mít vlastní prostor“ (budovu – vlastní či v pronájmu) a svou činností ovlivňovat lokální společenský život. Jak jsem říkal, networking posiluje, zejména když je dlouhodobý. Když se jedné neziskovce něco stane, tak se ty ostatní za ni postaví, například v nějaké veřejné debatě. Plně věřím, že členství v Trans Europe Halles bude přínosem nejen pro naši organizaci, ale i pro celé město Ústí nad Labem.

LINKS

hranicar-usti.cz

→ čtěte článek online

05

Bude ŽIVÁ VILA památkou?

Spolek Živá vila se dostal do povědomí lidí i mimo Prachatice před čtyřmi lety. Tehdy úspěšně zachránil před dalším chátráním výjimečnou funkcionalistickou vilu. Dům se stal vyhledávaným místem pro kulturní akce, bylo o něj pečováno, spolek i návštěvníci z regionů měli radost. Méně však už vedení města, a tak je Kralova vila opět zamčená. Aby cenná stavba nebyla skladem, ale kulturní památkou, rozhodla se Barbora Koritenská vstoupit do politiky.

01
Koncert kapely
Please the Trees
v rámci turné
Na valníku,
zahrada Kralovy
vily, červen 2016.
Foto: Denisa
Vesecká

02
Kralova vila,
hlavní průčelí,
říjen 2018.
Foto: Jan Bartoš

Kdy jste prvně navštívila Kralovu vilu?

V roce 2014. Do pronájmu od města Prachatice ji tehdy na dva roky získala Pavla Zelenková. Pavla měla záměr vybudovat v místě komunitní zahradu a celkově zabránit dalšímu chátrání vily. Já se do ní prvně podívala v listopadu při prohlídce s Adamem Gebrianem v rámci Dne architektury.

V roce 2015 jsme, ještě s Kačkou Wagnerovou, společně založily spolek Živá vila a začaly zde pořádat různé akce ve stylu komunitního centra. Návštěvníci k nám jezdili z celého regionu.

Je potřeba upozornit, že dva roky záchrany a oživování prostoru jsou pryč. Proč je vila opět prázdná?

Přestože na pronájmu byla zprvu

shoda, po volbách se situace změnila. Byli jsme trnem v oku vedení města. Ještě před založením spolku Živá vila podal spolek Pelyněk (Kačka Wagnerová a Pavla Zelenková) návrh na prohlášení stavby nemovitou kulturní památkou, což bylo proti záměru města.

Dlouhodobě město v místě zamýšlí vystavět silniční přeložku, jejímž investorem je Jihočeský kraj. Jsme si jisti, že přeložka se nikdy nezrealizuje. V plánu je od 60. let, peníze se na ni ale stále nenašly, a i z krajského úřadu máme pouze neurčité informace odhadující výstavbu až za 20 let. Proto nevidíme důvod, proč vilu nevyužívat.

V letech 2016 a 2017 byla vila i přes naše naléhání zcela prázdná. Nyní ji mají v pronájmu Městská správa domů a bytů a Technické

služby (tedy městské organizace) jako sklad. Fakticky je sklad ale pouhá záminka, aby se neřeklo, že vila nemá využití. Proto jsme letos žádali, abychom dostali do pronájmu alespoň obytná patra s tím, že na vlastní náklady zajistíme technické oddělení obou aktivit. Na to vedení města nepřistoupilo.

Proč by mělo Ministerstvo kultury vilu prohlásit památkou?

Ministerstvo kultury vilu za památku prohlásilo. Následně ale zahájilo na žádost vedení města Prachatice rozkladové řízení, v kterém prosadilo přeložku jako vyšší veřejný zájem.

O jak kvalitní architektuře se v případě Kralovy vily bavíme?

Nemůžeme ji srovnávat s vilou

Tugendhat či Loosovými vilami. Takovou hodnotu nemá. Ale v rámci regionu je to nesmírně kvalitní funkcionalistická architektura. Stavba je zmíněna například v knize Slavné vily Jihočeského kraje. Celkově je podobných staveb v našem kraji okolo deseti. Navíc většina z nich je v soukromém vlastnictví a nelze se do nich dostat. Zato Kralova vila patří městu. Památkově chráněné jsou pouze dvě podobné vily v Českých Budějovicích.

Během své diplomové práce jsem chtěla jednotlivé vily zmapovat a zjistit, nakolik je v nich zachované původní vybavení, ale dostala jsem se jen do dvou z nich, v ostatních případech si majitelé focení nepřáli.

Vilu si nechala postavit německá rodina ve 30. letech 20. století, po nuceném odsunu v roce 1945 sloužila jako sklady, kanceláře, později jesle, mateřská škola a družina. Provoz byl ukončen kvůli nebezpečí záplav z vedlejšího potoka.

Z vily se stal prázdný dům, chátrala, začalo se z ní ztrácet vybavení. I přesto má ale dochovaný interiér ve velmi dobrém stavu (alespoň tedy pevné prvky, které nešlo zpeněžit) – původní dlaždicové obklady, několik původních oken, dveřní výplně, vestavěné skříně, parketovou podlahu a krb.

Hodnota vily a pozemku byla vyčíslena na 5 až 7 milionů korun. Je zajímavé, že zdůvodněním této ceny je vysoká architektonická hodnota stavby. Při prodeji by se to městu hodilo, ale jinak tento argument nevnímá.

Ministerstvo kultury tedy vyhovělo městu a vila památkou nebude?

Ano. Hlavním argumentem bylo, že pokud nevznikne v místě vily přeložka, rušná silnice dál povede kolem základní školy, čímž dochází k ohrožení školáků. Jinými slovy neprohlášení památkou zdůvodnili tím, že lidský život je důležitější než kulturní dědictví. Nepomohlo ani to, že jsme doložili, že přeložka realizována nebude. A nebylo dokonce ani prověřeno alternativní vedení trasy přeložky.

Co stojí za těmito kroky města?

Jako spolek Živá vila jsme byli úspěšní, to se v Prachaticích nenosí. Podobným příkladem byl Bohemia Jazz Fest. Přestože se mu dříve, město na něj začalo přispívat míň a míň peněz, až už to bylo pro pořadatele Rudyho Linku neúnosné. Nejde jen o tento případ. Vedení města nerado podporuje aktivity, které nemá pod přímou kontrolou.

Jednu dobu bylo o Živé vile slyšet i mimo váš region. Je to ten hlavní úspěch? Čím to bylo?

Asi se spojilo několik věcí, které dohromady skvěle fungovaly. Jedinečnost místa a interiéru v kombinaci s kulturními akcemi, které ve městě chyběly. Čím dál víc jsme získávali pozornost médií, začali se ozývat lidé s nabídkou pomoci. To nám dodávalo energii.

První akci jsme pořádali v květnu 2015. Byla to jediná akce, na kterou přišel i pan starosta, poprvé a naposledy. Tehdy jsme však od něj ještě slyšeli sliby, že se pokusí plán přeložky zrušit. V začátcích k nám přicházeli jen místní, ale i tak se barák zaplnil třeba sto padesáti lidmi. To se dá považovat za úspěch. Začalo nás to bavit. O rok

později už na náš festival dorazilo kolem čtyř set lidí, i z dalších měst regionu. S velmi nízkým rozpočtem jsme dokázali vytvořit nabitý program, kapely nám hrály za třetinuové honoráře, za cesták nebo jsme pro ně vybrali dobrovolné vstupné. Chtěli hrát u nás, v Živé vile.

Jak jste tvořili program a z jakých zdrojů jste táhli jeho produkci a údržbu vily?

Pronájem byl symbolický – 2000 korun ročně. Hodně jsme makali na stavu domu, po povodních jsme odstranili plísň, nepořádek po bezdomovcích a podobně. Pomohli nám dobrovolníci, sklenář vyměnil rozbitá okna, podnikatelé přistavěli tatovku na sběr a tak dále. Získali jsme grant z Nadace Via a vedle toho řadu podporovatelů, kteří pomohli zadarmo. Dařilo se dělat akce hodně nízkorozpočtově.

Proč tento směr nešlo udržet? Co se stalo?

Tímto způsobem jsme táhli program dva roky. Město už v té době občas hledalo příležitost, jak nás nacytat. Například když někdo viděl, že topíme v původním starém krbu, tak druhý den přišla kontrola na revizi komína. My jsme ji ale měli. Nechtěli jsme nic nechat náhodě, venkovní koncerty jsme končili přesně ve 22 hodin a podobně. Ale i když jsme neměli za cíl jít s městem do konfliktu, nešlo se tomu vždy vyhnout. Starali jsme se o jeho majetek, snažili se navázat dialog, chtěli jsme se o vilu starat dál, ale přesto jsme jim z nějakého důvodu vadili. Báli se nás. Na jednu stranu se ne všem zamlouval náš úspěch, se svým programem jsme neměli konkurenci a lidi k nám rádi chodili. Na druhou stranu se proslýchá, že motivací pro přeložku jsou pozemky kolem vily. Pro to ale nemáme v ruce důkazy.

Jiný zájemce o vilu, než je váš spolek, se v Prachaticích nenašel?

Je zde jeden podnikatel, který o ni má zájem od 90. let a na jaře 2019 si znovu žádal o koupi. Dokonce městu nabídl, že kdyby došlo ke stavbě přeložky, prodal by mu ji zpět za pořizovací cenu. Je si totiž jistý, stejně jako my, že přeložka v Prachaticích nikdy nebude. V dnešní patové situaci, kdy město odmítá vilu pronajmout a otevřít veřejnosti, představuje prodej možné řešení, jak ji ochránit před

Barbora Koritenská
absolvovala na Jihočeské univerzitě Literárně-historická studia a obor Dějiny a filozofie umění. Během studia stála u založení spolku Živá vila, jenž si klade za cíl záchranu cenné funkcionalistické Kralovy vily v Prachaticích. Pořádáním kulturních, společenských a vzdělávacích akcí ve svém rodném městě přispívá k rozvoji občanské a komunitní společnosti. Tyto aktivity se odrazily v roce 2018 v jejím zvolení do městského zastupitelstva za hnutí nezávislých kandidátů Živé Prachatice. V současné době pracuje v Národním památkovém ústavu v Českých Budějovicích a nadále se podílí na rozvoji komunitního života na jihu Čech.

nesmyslným chátráním. S případným kupcem jsme byli již v minulosti v kontaktu. Chápe architektonickou hodnotu stavby a víme, že by k rekonstrukci přistoupil citlivě. Bohužel nám hlasování o prodeji v zastupitelstvu uteklo o jeden hlas.

Jaký názor mají občané města? Jak vnímají Kralovu vilu a váš spolek?

Jedna třetina by chtěla, aby byla otevřená. Druhá je vyloženě proti vile a prohlášení za památku a třetí je to jedno. Ale žádný oficiální průzkum jsme si k tomuto nedělali. Podporu máme od různých věkových skupin, ne jen mladých lidí. Řada obyvatel má k vile vztah právě z dob, kdy zde fungovaly jesle a školka, lidé v ní vyrůstali nebo do ní vodili své děti. Samozřejmě se taky často setkáváme s tím, že někteří nechtějí naše názory slyšet, protože nás vidí jako mladé lidi, kteří věcem nerozumí. Více věří starostovi, který pro ně představuje jasnou autoritu a každý rok jim přislíbí přeložku a oni mu i po deseti letech slibů věří.

Jste v kontaktu se spolky či aktéry z jiných měst, kteří řeší podobnou situaci? Hledáte rady u někoho zvenčí?

Jsmе v kontaktu s lidmi z Blatné, kde mají vilu Fialu. Zde ale začali o něco později a vilu nikdy neměli v nájmu. Jde o historizující

vilu z počátku 20. století, kterou město chtělo zbourat. Prohlášení za památku bylo v jejich případě uznáno, a to i přesto, že radnice Blatné podala rozklad. Blatenská vila je zatím stále zavřená, ale nemůže se zbourat. Scénář byl hodně podobný, možná i horší než v Prachaticích. V obou případech ale vnímám jakousi opilost mocí ze strany vedení města, neochotu věci řešit a vést dialog s obyvateli.

Nyní jste zastupitelkou města Prachatice. Plynula právě z těchto zkušeností vaše motivace jít do voleb?

Když jsme zjistili, že z občanské úrovně nic nezmůžeme, rozhodli jsme se kandidovat do zastupitelstva. Vždycky říkám, že kdyby nebylo vily, do politiky bych nešla. Založili jsme společně s architektem Jakubem Nepustilem hnutí nezávislých kandidátů Živé Prachatice a podařilo se nám získat tři křesla, se kterými jsme ale skončili v opozici. Nicméně jsme ve stavu, kdy je deset zastupitelů v koalici, deset v opozici a rozhodný je hlas komunisty, který slouží jako tichá podpora koalice. Naše návrhy jsou vždy přehlasovány. A tak čekáme na další volby.

Jak by podle vás měla vila fungovat v budoucnu? Co městu její záchrana může přinést?

Osobně nejsem rozhodnutá, co by pro tu stavbu bylo nejlepší.

Hodně jsem chtěla, aby vilu koupil zmíněný podnikatel, protože jsem věděla, že by nebyl proti prohlášení památkou, opravil by ji a stavba by plnila svůj původní účel. Zároveň je to ale na Prachaticko tak významná stavba, že by byla škoda, kdyby zůstala zavřená. Pokud by město změnilo názor a našlo finance na provoz kulturního centra s kavárnou, bylo by to skvělé.

Jsmе v kontaktu i se synem původního majitele Hansem Kralem, který ve vile vyrůstal. Teď je mu 89 let a žije v Německu. Byl by rád, kdyby se vila stala centrem česko-německého setkávání (Prachatice obývali dříve z poloviny Češi a z poloviny Němci). Podle mě je důležité připomínat si věci, které se v průběhu 20. století staly, a pro Prachatice by bylo zajímavé se na otevření dialogu podílet. A navíc by mi přišlo krásné splnit tohle přání pánovi, který ve vile strávil celé své dětství.

V tuto chvíli nevím, jakou možnost bych zvolila, kdybych se dostala za tři roky znovu do zastupitelstva a měla o vile rozhodovat. Nepopíratelným faktem ale je, že má potenciál být dobrým lákadlem pro turisty. Funkcionalismus frčí.

Spolek Živá vila ale funguje dál, i bez pronajaté vily.

Protože jsmе jiný prostor místo vily nenašli, zaměřujeme se na veřejný prostor – pořádáme sousedské slavnosti, swapy, menší trhy a podobně.

Už je to ale jiné, času je čím dál míň, navíc denně dojíždím do Českých Budějovic. Ale pořád mě to baví. Naštěstí mi hodně pomáhá rodina. Není totiž snadné získávat pro naše aktivity novou generaci. Mladí odcházejí do Prahy nebo Českých Budějovic, tady v Prachaticích zůstane málokdo. Právě proto si myslím, že je potřeba něco pro město dělat, snažit se ho oživit.

Lidi tu nejsou dost draví, přijdou mi spíš pohodlní. V Prachaticích máme krásné historické centrum a chtěli bychom, aby pro nás všechny bylo oblíbeným místem pro trávení volného času a setkávání. Proto pořádáme sousedské slavnosti, na které lidi přijdou a snad se i dobře baví. Byla bych hrozně ráda, kdyby byli obyvatelé víc aktivní – donesli koláč, zapojili se do programu, zahráli třeba ostatním na kytaru nebo zaspívali... Myslím, že to přijde časem a postupně dospějeme k tomu, že se všichni naučíme vzájemně vnímat a dělat věci, které městu pomůžou. Dá to ale hodně práce a času.

Pořádáte akce jen v ulicích. Proč neděláte program i uvnitř, pokud nejste spokojeni s kulturní nabídkou? Podporuje radnice spolkové aktivity?

V Prachaticích nemáme žádný spolkový dům. Když jsem se ptala pana starosty, kde si tady člověk může uspořádat třeba koncert, odpověděl, že v divadle nebo v Národním domě. Tam ale hodina pronájmu stojí asi dva tisíce. To jsme platili ve vile za celý rok. My ani nemáme chuť dělat program pro plný sál lidí, vila nabízela i komornější formáty a v netypickém prostředí. Možná je to střet dvou generací – někdo zkrátka nechápe, že pořádáme akce jen proto, že nás to baví, že tím chceme ve městě něco zlepšit, bez nároku na finance.

Celkově je kulturní program v Prachaticích poměrně slabý, aspoň pro mou generaci. Velkou inspirací je pro mě Volyně – tam se koná dobrý koncert pomalu každý měsíc. I ve Strakonici to funguje dobře, akce spolku Jsme Strakonice jsou vždy zážitkem. Možná by se u nás v Prachaticích mělo víc přemýšlet, jak věci posunout

někam dál, než hledat argumenty, proč věci nejdou realizovat.

Stále věříte v záchranu vily. Jaké konkrétní kroky dál podnikáte, aby se sen stal skutečností?

Sbíráme další důkazy a argumenty proti přeložce. Získali jsme grant od nadace Agosto Foundation na revizi dopravního průzkumu. Pak můžeme zkusit znovu žádat o prohlášení památkou, ale velcí optimisté nejsme, situace na Ministerstvu kultury je dlouhodobě nepříznivá. Budeme však dál kandidovat do zastupitelstva, zamíchat s kartami můžou i volby do krajského zastupitelstva, které se konají příští rok.

Od roku 1991 je přeložka v kategorii staveb se střední prioritou, což znamená její realizaci za pět až deset let. Priority se každý rok zůstává znovu ve střední prioritě. Stojí tedy na místě, její realizace se neblíží. Za deset let se dozvíme, že přeložka se bude v Prachaticích realizovat nejdříve za pět let. To je naprosto absurdní. Zařazení do nižší priority by možná otevřelo cestu k řízení o prohlášení památkou.

Jak dlouho se takový boj dá vydržet?

To se asi nedá říct, důležité je, že nás to baví a v našem snažení vidíme smysl. I když vím, že si často stěžuju, jsem přesvědčená o správnosti naší práce, беру to svým způsobem jako poslání. Pořád se snažíme hledat cesty a kličky, je to běh na dlouhou trať. Ale s tím jsmе do toho šli.

V době, kdy jsme mohli ve vile pořádát akce, byla velkou motivací energie lidí, kteří nám svou účastí na akcích vyjadřovali podporu, to nám hodně pomáhalo a posouvalo nás to dál. Asi i proto se snažíme v akcích pokračovat, i když v trochu jiné formě. Zároveň jsme za dobu našeho působení potkali spoustu zajímavých lidí a navázali hodně kontaktů, získali hodně zkušeností i nových přátelství. Ten boj nás hodně věcí naučil a myslím, že ještě naučí. Rozhodně to za tu dřinu stojí.

LINKS

zivavila.cz

→ čtěte článek online

Cesta za kreativním CENTREM

Před deseti lety začalo hledání místa pro brněnské kreativní centrum. Volba padla na bývalou káznici a pro tento cíl vznikla v roce 2009 platforma Kreativní Brno. Kreativci však ani po deseti letech káznici neobývají. I když cesta za kreativním centrem ještě není u konce, přinesla mnohé a historicky cenný objekt na Cejlu i tak žije a vysílá důležitá poselství.

01
Srdce pro káznici,
instalace Hynka
Skotáka a Terezy
Holé, 2019.
Foto: Hana
Němečková

02
Koncert ve
stolárně káznice,
která funguje
jako kavárna.
Foto: Tripitaka

Dům, který si pamatuje

Mělo by již dnes Brno své kreativní centrum, kdyby tenkrát jako místo jeho vzniku nebyla zvolena právě bývalá káznice? Ti, kdo na centrum čekají již celou jednu dekádu, si tuto otázku mohou klást. Přesto však v Brně převládá přesvědčení, že šlo o správný výběr a je potřeba z něj neuhnout, být s sebou přinesl a stále přináší jisté komplikace i odpůrce. Ideální scénář pro káznici Brno nenapsalo, zato však na své cestě ke kreativnímu centru posbíralo nemálo zkušeností, které tvoří příběh plný hledání, čekání a spolupráce. „Zásadní na této cestě bylo právě rozhodnutí o umístění centra do této lokality, díky čemuž stará káznice přežila směnou za jiný městský majetek a nestala se například obchodní plochou s tenisovými kurty, jak si někteří přáli,“ vzpomíná Tereza Chrástová, iniciátorka kreativního centra. Díky kreativnímu centru byl objekt zachován a hlavně prověřen po stavební a historické stránce. Následně byl dokonce prohlášen kulturní památkou. Jde tak o další příklad, kdy kulturní a kreativní zájem nejen oživuje, ale i zachraňuje, v tomto případě místo důležité pro celou společnost, místo nasáklé silnou historií, kterou nelze zapomenout.

Od konce 18. století až do roku 1956 zde sídlil soud a (politické) věznice – stavba tak pamatuje všechny mocenské režimy. Na to nechtějí zapomenout ani ambasadoři centra a organizace, které v posledních měsících v káznici působí. Místo smrti a utrpení má sloužit pietě a posílení paměti nejen rezidentů Brna. Hlavním nositelem historické stopy bude Moravské zemské muzeum, ideálně ve spolupráci s dalšími pamětovými organizacemi jako Post Bellum,

Občanské sdružení Paměť, zajímá se i PEN klub. Smyslem je doplnit smutnou stopu o nové pozitivní využití. Velkorysých osm hektarů plochy káznice je rozloženo kolem tří dvorů orámovaných dvěma ulicemi. Na mapě Brna ji nelze přehlédnout. Kromě velikosti je její devízou i pěší vzdálenost od centra města. Je potřeba vnímat, že vstup z ulice Bratislavská leží v samém srdci takzvaného brněnského Bronxu, sociálně dynamické lokality, pro kterou vize o místě setkávání umělců, kreativních podnikatelů a veřejných aktivit představuje šanci na lepší budoucnost. Z praktického hlediska rozhodla skutečnost, že objekt je plně v majetku města.

Že je možné spojit šedou historii s kreativním podnikáním a kulturním programem, si stále, po takřka deseti letech úsilí, myslí Tereza Chrástová z Odboru strategického rozvoje a spolupráce Magistrátu města Brna (MMB), která pomyslela na vznik kreativního centra jako první. Spolu se Zdeňkou Kujovou z Jihočeského inovačního centra dlouhodobě zasvěcují svou energii podpoře kreativních odvětví a vysvětlování jejich vlivu na trh, pracovní místa i spokojenost společnosti.

Vize, strategie, praxe

Prvních pár let se proces prosazování kreativního centra neobešel bez studijních cest, workshopů, mapování, mezinárodní konference nebo studie proveditelnosti. Vše směřovalo k tomu, že místní politici a úředníci začínali chápat přínos a smysl jejich ambicí. Opuštěný objekt přitahoval víc a víc pozornosti. Přirozeně se začali ozývat také odpůrci revitalizace pojeté v duchu kulturních a komunitních aktivit. Vedle toho se kupily i sliby radnice. Vyhlášení architektonické soutěže nepřicházelo a podání žádosti o evropské dotace na rekonstrukci se oddalovalo. Mezitím byla stavba městem sanována, aby v ní mohl probíhat alespoň dočasný kulturní program a prohlídky, protože instituce jako Knihovna Jiřího Mahena nebo jednotlivé produkce (Divadlo Líšeň, Ensemble Opera Diversa) měly o její využití zájem. Roky plynuly a potenciál a energii kultury a kreativních odvětví, kterou v Brně ucítili jako jedni z prvních, začala mezitím vnímat a řešit i další česká města.

Platforma Kreativní Brno nicméně přivedla vedení města k přípravě nové městské strategie pro kulturu a kreativní odvětví, na které se začalo pracovat v roce 2015. Ještě předtím bylo Brno prvním městem, kde se zmapovala kulturní a kreativní odvětví (KKO). Nastavily se první nástroje jejich podpory. „I když se revitalizace káznice poněkud vleče, město podporuje kreativce aktivně. Jsem ráda, že se zmapoval místní tvůrčí potenciál, realizují se i jiné formy podpory a kreativci jsou zapojováni do městského plánování,“ uvádí Tereza Chrástová. Vedle takzvaných kreativních voucherů na propojení firem a kreativců spolufinancuje Brno exportní akce a festivaly, mezi které patří například Czech Fashion & Design Weekend v Bruselu, herní festival Meet & Build v Charleroi, akce Prototyp, Game Access či Brno Design Days. „Navíc jsme zapojeni do národní strategie podpory KKO, takže věřím, že co jsme v Brně rozjeli a složitě advokovali, bude za chvíli bráno jako samozřejmost, s náležitou podporou na úrovni státu. V Británii, Švédsku či Holandsku si to uvědomili už před desetiletími,“ dodává.

Součástí změny bylo zřízení specifické pozice koordinátora pro kreativní průmysly na městě (Tereza Chrástová). Strategii kultury a kreativních odvětví města Brna schválilo zastupitelstvo na jaře 2018, nyní se finalizuje akční plán. Dokument je ztělesněním unikátní spolupráce Odboru kultury MMB a Odboru strategického rozvoje a spolupráce (dříve Kancelář strategie města).

Důkazy místo slibů

Rok 2018 přinesl také další zlomy. Vítězem veřejné architektonické soutěže na podobu Kreativního centra Brno se stalo pražské studio KAVA a do části objektu se nastěhovala organizace Tripitaka se svým projektem Barvy brněnského Bronxu (BBB), čemuž je potřeba věnovat pozornost. Tripitaka je první stabilní obyvatel „nové káznice“, který se věnuje dramaturgii místa a proaktivně naplňuje vlastní koncept Káznice žije. Další milník se očekává v roce 2020, kdy město podá žádost o financování rekonstrukce z evropských fondů, případně káznici zakomponuje do tvorby přihlášky o titul Evropského hlavního města kultury pro rok 2028, o nějž budou česká města soutěžit v roce 2023. Mezitím co úřední šiml bude konat, či váhat, káznice bude žít koncerty, prohlídkami, bohoslužbami, divadlem, workshopy, diskusemi a programy pro děti.

Devízou káznice totiž zůstává, že umí přitáhnout různé skupiny odborníků, organizace i obyvatelé Brna, kteří sem nechtějí jít za čistotou a labutí na cappuccinu. Důkazem byl říjnový festival Faktor K. – obsahově i formálně široce pojatá akce, která vystihla různá témata spojená s objektem. Tým projektu BBB zkombinoval celkem 21 programových položek. Kromě uměleckých eventů, které vzešly i z otevřené výzvy, to byly besedy s pamětníky, IX. setkání Brněnského kulturního parlamentu nebo panelová diskuse na téma podnikání v kreativních odvětvích.

Prostřednictvím často objevných a do historických prostor in-

Tripitaka
je občanské sdružení, pohybující se na hranicích tří oblastí: umění, sociální práce a vzdělávání. Za cíle si klade podporu začínajících výtvarných umělců a umělců národnostních menšin v ČR, začínajících literátů a literátů národnostních menšin v ČR a rozvoj vzdělanosti v oblasti kultury. Mezi významné projekty sdružení patří jednodenní street festival Ghettofest a Barvy brněnského Bronxu. Dále spravuje výrobní módní značku Gypsy MaMa a prodejnu Restart Fashion Shop, zaměřenou na malé nezávislé značky a zaměstnanost mladých lidí, jejichž startovní čára je daleko za ostatními vrstevníky.

venčně a citlivě zakomponovaných uměleckých produkcí upozornila akce na potenciál objektu jako kreativního místa. Káznice je svojí polohou u centra města dobře dostupná, přesto pro mnohé téměř neznámá, a proto překvapivá a inspirativní v mnoha směrech.

V rámci setkání Brněnského kulturního parlamentu (BKP) vystoupil zahraniční host Sjoerd Bootsma, umělecký ředitel Evropského hlavního města kultury (EHMK) 2018 v holandském Leeuwarden-Fryslân (LF) a v současnosti umělecký ředitel LF2028 – nástupnické organizace EHMK-LF2018. Bootsma představil projekt obnovy tamní věznice Blokhuispoort. Její význam pro současnou podobu města okomentoval slovy: „Kdyby nebylo této budovy z 16. století, nezískali bychom titul EHMK.“ Věznice byla v provozu do roku 2007. Následně získala titul památky a během pár let se ji podařilo transformovat na kulturní centrum s muzeem, kavárnami a ateliéry. Místo má mnoho společného s projektem Kreativního centra Brno. Bootsma upřímně přiznal, že zpočátku nebyl nový Blokhuispoort pro každého. Někteří zde pociťovali minulost všemi smysly. Pomohlo však to stejné, s čím se nyní setkáváme v káznici díky BBB – umělecké intervence umí zprostředkovat nové úhly pohledu a přinést do místa jiné emoce. Bootsma dal Brnu jedno doporučení: „Dejte prostor

lidem s chutí místo měnit, nezávislým organizacím, transformace pak nastane přirozeně. Kulturní dědictví je tu déle než my a každá generace si k němu hledá svůj nový vztah. Pokud památku zavřeme novému obsahu, zemře, vztah zmizí.“ Záměr organizátorů Faktoru K. byl jasný – ukázat, že to jde. „Nemalá podobnost obou projektů dala všem přítomným možnost pro komparativní vyhodnocení stěžejních otázek, jakož i náhled na výzvy, kterým může projekt kreativního centra v budoucnu čelit,“ uvedla za BKP Pavla Lukešová z Odboru kultury MMB.

Positivně se o záměru kreativního centra vyjadřuje i historik a novinář Luděk Navara z Občanského sdružení Paměť. Káznice na něj působí jako věrný obraz dějin, ze kterých je třeba se poučit. „Měla by přinášet užitek novým generacím, informovat o historii, a pomáhat tak předcházet stejným chybám společnosti v budoucnu.“ Prezentace pana Navary v neposlední řadě poukázala na varovné případy, kdy byly podobně významné objekty opomenuty a došlo k jejich znehodnocení, případně k úplné devastaci.

Konference Faktor K. uvedla v život nový programový koncept Káznice žije, který vytvořily pořádající spolky Odjinud a Tripitaka ve spolupráci s partnerem TIC Brno. Akce vyrostla na potřebě propojovat jednotlivé skupiny lidí, kteří

participují na prostoru z různých důvodů. „Ať už jsou tyto důvody profesní, zájmové či osobní, není úhel pohledu na káznici a její budoucí využití logicky u všech stejný,“ míní Pavel Strašák, autor konceptu a zástupce projektu Barvy brněnského Bronxu, který v káznici dostal zelenou a jako první se stará o dramaturgii a život objektu. Tým BBB věří, že Faktor K. je především nadějí pro konstruktivní a konsenzuální postup při vytváření kulturního prostoru, který bude zastřešovat množství aktivit a současně bude přínosem pro lokalitu i pro celé Brno. Pokud se zeptáte aktérů, co jim pomáhá nejvíce, bez patosu odpoví, že spolupráce. Bez ní by káznice nebyla tím, čím dnes je a čím ji chtějí mít.

Brno zůstává kreativní

To, že Brno stále nemá své kreativní centrum, neodsoudilo místní scénu k pasivitě. Naopak. Projekty, přehlídky či nově vzniklá místa spíše jen v mezikase posílily pozici kreativního města. Za centrem města vznikla Industra, kde provozují galerii, makerspace a hackerspace, hostí divadelní spolek, pořádají přednášky, design markety i baristické kurzy. Menší, zato více v centru je bývalý lihovar, který ožil jako sociální reaktor The Distillery. Architektonické studio KOGAA zde nastavilo po renovaci brownfieldu koncept propojující komerční pronájem s kulturními projekty, který

použilo i na další prostor takzvaného Lycea v bývalé škole. Dá se říct, že Brno si vždy poradí, o zajímavé prostory zde není nouze.

I přes řadu coworkingů je ale stále cítit hlad po kancelářích a ateliérech pro tvorbu i podnikání. Velkou ztrátou pro místní tvůrce byla demolice a nyní probíhající developerská přestavba areálu Vlněna, kde se po zastavení výrobního provozu koncentrovala značná část nezávislých akcí a tvorby. Osobně absenci místa pro tvorbu a setkávání pociťla i expertka na kreativní průmysly a producentka Zdeňka Kujová. Když pochopila, že káznice si na svou renovaci ještě pár let počká, podařilo se jí do hry přizvat Jihomoravské inovační centrum (JIC), které se i díky ní dnes zaměřuje vedle podpory technologických firem na ty z kreativních odvětví. „Brno má svůj půvab. Díky klidnému tempu může kreativním lidem nabídnout dobrou soustředěnost na práci a prostor pro experiment. Zatímco města Berlín a Drážďany poskytují umělcům ateliéry zdarma nebo jenom za nízkou cenu, aby si je udržela, v Brně nic takového nefunguje,“ vysvětluje Kujová svou motivaci. V roce 2020 se očekává otevření kreativního hubu na Údolní. Pro záměr zaplnit

prázdnou budovu po Fakultě výtvarných umění VUT se vzácně spojilo JIC s městem a krajem. Nyní čeká budovu pod Špilberkem oprava. Otevření hubu je plánováno coby pilotní verze Kreativního centra Brno v káznici.

Nebát se výzev

Je vidět, že kreativní scéna v Brně jen nepřežívá, ale pomalu posiluje. Již nyní jsou v rámci komunitního projektu Barvy brněnského Bronxu poskytovány v káznici prostory mladým tvůrčím lidem. V nabídce jsou divadelní a hudební zkušebny, komunitní kavárna a ateliéry, které mohou využívat (a také využívaly) četní zájemci z řad studentů, obyvatel okolní čtvrti a brněnské umělecké obce. „Do konce února 2020 bychom navíc chtěli v objektu připravit nové patro s celkem osmi ateliéry pro výtvarné umělce a jednou uměleckou rezidencí. Ateliéry budou k dispozici za cenu dostupnou i pro mladé absolventy, kteří se teprve snaží etablovat na umělecké scéně,“ dodává k plánům David Oplatek, vedoucí BBB.

Tam, kde chybí tvrdá data o síle KKO, lze čerpat z atmosféry a osobních setkání. Kreativní Brno není jen webový portál a sen pár jedinců. Stejně jako káznice není jen

prázdný objekt s temnou historií. Diskuse o podnikání v kreativních odvětvích se plní posluchači, firmy začínají chápat smysl propojení s designéry, stále více prázdných budov se v Brně proměňuje a oživuje kulturou, uměním a podnikáním díky kreativním firmám a nezávislým spolkům.

Nejeden Pražan či cizinec objevuje Brno jakožto zajímavé místo k životu i tvorbě. Co víc by si radnice města mohla přát, řeklo by se. Jak s tím umí naložit, nám ukáže během příštích pár let. Kdy jindy než nyní dotáhnout plány a posunout vize o kus dál. Počkejme proto ještě chvíli. Snad současná vedení města naváže na minulé snahy a termíny kreativity, inovace a spolupráce zaujmou v mapě města silnou a konkrétní pozici, mimo teorie strategií. Před Brnem jsou výzvy, které nelze odmítnout.

LINKS
kreativnibrno.cz/kaznice

→ čtěte článek online

Máte nápad?

MÍSTO PRO VAŠE ILUSTRACE A POZNÁMKY

A large grid of dots for drawing and notes.

„Spolek Iniciativa pro Invalidovnu vznikl za účelem provozu Invalidovny dosti spontánně, spojením několika různých subjektů, které ale spolu v minulosti nikdy nespolupracovaly a vlastně se skoro neznaly.“

Nisan Jazairi / spolek Iniciativa pro Invalidovnu

„Zásadní na naší cestě bylo právě rozhodnutí o umístění centra do této lokality, díky čemuž stará káznice přežila směnu za jiný městský majetek a nestala se například obchodní plochou s tenisovými kurty, jak si někteří přáli.“

Tereza Chrástová / iniciátorka Kreativního centra Brno

„DEPO2015 je iniciativní ve spolupráci s regionálními organizacemi v Plzeňském kraji. Navíc podporuje mladé umělce, hostí umělecké rezidence a je dnes již nedílnou součástí života v Plzni. Velmi silný potenciál má DEPO v oblasti rozvoje kreativity a inovací.“

Jana Komišová / vedoucí Odboru prezentace a marketingu města Plzně

„Důležité je, že nás to baví a v našem snažení vidíme smysl. I když vím, že si často stěžuju, jsem přesvědčená o správnosti naší práce, беру to svým způsobem jako poslání. Pořád se snažíme hledat cesty a kličky, je to běh na dlouhou trať. Ale s tím jsme do toho šli.“

Barbora Koritenská / zastupitelka města Prachatice a členka spolku Živá vila

„Přiznám se, že mám strach. Je to o lidech. V každé organizaci je jádro tahounů, kteří tvoří jedno procento. (...) Dostatečné mzdy zaměstnanců, respektive motivace a pocit bezpečí a jistoty, jsou základem všeho, i dobré nálady v týmu, a zárukou kvalitního programu.“

Aleš Loziak / ředitel Veřejného sálu Hraničář

Děkujeme, že nás čtete a sdílíte náš obsah dál.
KREATIVNICESKO.CZ

